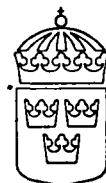

Regeringens proposition

1989/90:62

om insatser för aktiv rehabilitering och
arbetslivsfondens verksamhet, m. m.

Prop.
1989/90:62

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 13 december 1989 för de åtgärder och de ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Ingela Thalén

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag till riktlinjer för hur de medel bör användas som enligt lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift tillförs den genom lagen tillskapade arbetslivsfonden samt förslag till en organisation för bidragsprövning och utbetalning av fondens medel m. m..

I propositionen sägs också att den yrkesinriktade rehabiliteringen bör förstärkas bl. a. genom att ett nytt anslag inrättas för uppdragsverksamhet inom den yrkesinriktade rehabiliteringen vid arbetsmarknadsverket. Förslag lämnas om att ett nytt lönebidrag införs för arbetsgivare som anställer förtidspensionerade.

Förslag läggs fram om att möjligheterna till förtidspension av arbetsmarknadsskäl avskaffas vilket innebär att enbart arbetslöshet inte skall kunna ligga till grund för beslut om förtidspensionering av personer som fyllt 60 år. Kraftfulla arbetsmarknadspolitiska insatser skall istället kunna sättas in för äldre arbetstagare som t. ex. blir arbetslösa vid företagsnedläggelser och driftinskränkningar.

Vidare redovisas att de som arbetar inom Samhallgruppen bör ha lön för arbetad tid i stället för pension. I propositionen behandlas också vissa frågor rörande omplacering mellan arbetsgivare och ökad samverkan mellan myndigheter i syfte att stödja svaga grupper.

För att försäkringskassorna skall få stöd för en effektivare rehabiliteringsverksamhet föreslås att de skall kunna köpa vissa rehabiliteringstjänster. Kassornas kostnader skall belasta statsbudgetens anslag D 1. Bidrag till sjukförsäkringen och inkomsttiteln 1221 Sjukförsäkringsavgift, netto. Vidare föreslås att det nämnda anslaget och den nämnda inkomsttiteln skall

få tas i anspråk även för en försöksverksamhet vid två försäkringskassor för att utveckla samarbetsformer som främjar en effektiv rehabilitering.

Åtgärder skall vidtas för att klarlägga orsakerna till den på senare tid ökade korttidsfrånvaron och för att förbättra försäkringskassornas kontrollverksamhet.

Det föreslås att en försöksverksamhet genomförs med förenklade rutiner för beräkning av sjukpenning i samband med arbetsgivarinträde vid vissa större företag inom det privata avtalsområdet. Avsikten med försöksverksamheten är att finna ett system som bättre än det nuvarande gör arbetsgivarinträde hanterbart också inom den privata sektorn.

Beträffande sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) föreslås dels att två nya ersättningsnivåer införs, nämligen en fjärdedels och tre fjärdedels sjukpenning, dels att ersättning för merutgifter för resor till och från arbetet skall kunna utges i stället för sjukpenning. Motsvarande regler föreslås gälla också för sjukpenning enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring samt, när det gäller ersättningsnivåer, för havandeskapspenning enligt AFL och smittbärapenning enligt lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare.

Utgångspunkten för förslagen är att utslagningen från arbetslivet skall motverkas genom förebyggande insatser och genom mer aktiva åtgärder för att göra det möjligt för dem som fått sin arbetsförmåga nedsatt att stanna kvar i eller gå tillbaka till arbetslivet.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 december 1989

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Hjelm-Wallén, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Nordberg, Engström, Freivalds, Löw, Persson

Föredragande: statsministern Carlsson samt statsråden Hulterström och Thalén

Proposition om insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet, m. m.

Statsministern anför:

1 Förnyelse av arbetslivet

1.1 Inledning

Den svenska arbetsmarknaden står väl rustad inför 1990-talet. Den ekonomiska politikens inriktning har lett till att arbetslösheten i dag är tillbakapressad till en rekordlåg nivå, 1,5% i oktober 1989. Sedan år 1983 har antalet heltidsjobb ökat med 400 000.

I övriga Europa är bilden en annan. Nästan 18 miljoner människor är arbetslösa i OECD-länderna i Europa. Detta är tre gånger så många som för femton år sedan. Den höga arbetslösheten leder inte bara till mänskliga tragedier och resursslöseri, utan utgör också ett hot mot demokratin i dessa länder.

Att arbetslösheten i Sverige har kunnat pressas tillbaka beror dels på en framgångsrik ekonomisk politik, dels på en aktiv arbetsmarknadspolitik. Den bärande tanken om den s.k. arbetslinjen, dvs. att människor skall beredas sysselsättning i stället för kontantersättning vid arbetslöshet, har vunnit framgång.

Hela det svenska samhället har anledning att känna stolthet inför resultaten av svensk arbetsmarknadspolitik.

Full sysselsättning är en förutsättning för att vi på allvar skall kunna förändra villkoren i arbetslivet. Människor skall ges möjlighet utnyttja sina kunskaper och utveckla sin kompetens. Människor skall tillåtas ta ansvar, ges inflytande och känna yrkesstolthet samt inte slås ut av dålig arbetsmiljö.

Alltjämt är uppgifterna många. Det mest paradoxala, och svåraste, är det faktum att samtidigt som allt fler kommer in på arbetsmarknaden så ökar utslagningen från arbetslivet.

Antalet förtidspensionerade är i dag cirka 350 000, vilket är nästan en fördubbling på tjugo år. Antalet anmälda arbetsskador har ökat kraftigt under senare år och allt fler är sjukskrivna under allt längre tid.

Bakom dessa siffror döljer sig kvinnor och män som har värk, som lider och far illa på sina arbetsplatser, som kanske känner sig isolerade i sina hem och som längtar efter att kunna arbeta igen. Här finns många människor som får sina liv förstörda på grund av dålig arbetsmiljö.

Dessa problem är samtidigt ett hot mot hela den svenska samhällsekonomin. Förbättras inte arbetsmiljön finns det stor risk för att människor i framtiden inte kommer att vilja arbeta i bl. a. industrin. Det skulle ofrånkomligen leda till att den svenska konkurrenskraften allvarligt försvagas. Om de offentliga verksamheterna får svårigheter att rekrytera personal av samma skäl hotas den svenska välfärden från två håll.

En sådan utveckling måste motarbetas med kraft. Utgångspunkten måste vara att var och en skall kunna gå till ett arbete utan att känna oro för liv och hälsa.

Grunden för denna politik lades redan på 1970-talet. De stora arbetsrättsreformerna är i dag integrerade och självklara i vårt samhälle. De har på ett djupgående sätt förändrat det svenska arbetslivet. Nu är det dags att ta nästa steg.

1.2 En offensiv

Regeringen har inlett en offensiv för en förnyelse av arbetslivet och mot de dåliga arbetsmiljöerna.

Tillsättandet av arbetsmiljökommissionen skall ses som regeringens första steg i denna offensiv. Kommissionen har för avsikt att under första halvåret 1990 redovisa förslag till hur man skall komma till rätta med farliga och ohälsosamma arbetsmiljöer. Arbetsmiljökommissionen har också för avsikt att presentera förslag till hur rehabilitering kan utformas.

Inom ramen för denna offensiva satsning kommer också arbetsgivarnas ansvar för såväl förbättringar av arbetsmiljön som för den enskildes rehabilitering att förstärkas.

Ett grundläggande krav är att arbetsgivarna i framtiden tar ett ökat ansvar för de kostnader som en dålig arbetsmiljö för med sig i form av utslagning.

Regeringen har för avsikt att under år 1990 lägga fram förslag om arbetslivets förnyelse och förslag till förändringar som möjliggör en aktiv politik mot utslagning.

Redan nu tas ett första steg för en sådan politik.

De förslag som läggs fram i det följande gäller i första hand insatser för att se till att människor inte drabbas av långa sjukskrivningar eller förtidspensionering och åtgärder som kan ge dem som drabbas möjlighet att komma tillbaka till arbetslivet.

1.2.1 Socialförsäkringssystemet

Det krävs radikala förändringar av arbetsmiljön för att utslagningen skall minska. En sådan politik måste gå hand i hand med en satsning på rehabilitering.

Vi måste välja en väg bort från långvarigt bidragsberoende av socialförsäkringen och i stället göra radikala, aktiva insatser.

Kostnaderna för utslagningen är höga. Belastningen på socialförsäkringssystemet ökar, samtidigt som utslagningen också innebär stora kostnader i form av produktionsbortfall och mänskligt lidande.

Alla som är i behov därav skall erbjudas aktiva rehabiliteringsinsatser så att de för det första får möjlighet att bli friska, för det andra får möjlighet att gå tillbaka till arbetslivet. Arbetsmiljö och arbetsorganisation skall anpassas så att människor ges möjlighet att utföra sitt arbete, även om de har fått sin arbetsförmåga nedsatt till följd av skada eller sjukdom. En sådan politik skall givetvis ha sin utgångspunkt i vad som är bäst för den enskilde.

De förtidspensionerade som ännu vill göra en aktiv insats i arbetslivet skall ges den möjligheten. För att göra detta möjligt bör ekonomiskt stöd kunna lämnas till arbetsgivare som anställer förtidspensionerade.

För att bibehålla trovärdigheten hos socialförsäkringen är det också viktigt att åtgärderna för att stävja missbruket intensifieras. Detta skall ske bl. a. genom attitydpåverkan och ökad kontroll.

1.2.2 Effektivare samhällsinsatser

En offensiv politik för att minska utslagningen ställer krav på den offentliga sektorn. Samhällets insatser för att ta hand om sjuka och arbetsskadade är dåligt samordnade och inte tillräckligt effektiva. Förändringar måste göras så att ansvarsförhållandena blir klarare och bättre incitament till samarbete skapas för de olika myndigheter som ansvarar för rehabilitering.

Socialförsäkringen måste i högre grad än hittills kunna användas för aktiva insatser, så att den blir en länk tillbaka till aktivt arbete.

Försäkringskassorna ges möjlighet att köpa rehabiliteringstjänster för att förkorta de långa sjukskrivningarna.

Försök bör påbörjas för att pröva om större företag genom ett arbetsgivarinträde inom sjukförsäkringen kan ges ökat administrativt ansvar för korttidssjukskrivningarna. Ett system med arbetsgivarinträde finns redan för t. ex. statligt anställda. Det innebär en förenkling av arbetet med sjukpenningersättning och ger ökade möjligheter att arbeta mer aktivt med de långa sjukfallen och arbetsskadorna. Ett sådant system minskar också risken för fusk och felaktiga ersättningar.

1.2.3 Arbetslivsfonden

Riksdagens beslut om att en ny arbetslivsfond skall inrättas har skapat förutsättningar för en unik och kraftfull insats för att förnya arbetslivet. Fondens medel skall användas till att rehabilitera människor och förbättra arbetsmiljöer och sättet att organisera arbetet.

Arbetsgivare skall kunna ansöka om medel för att genomföra förändringar så att anställda som blivit arbetsskadade skall kunna rehabiliteras. Samtidigt skall arbetsmiljö och arbetsorganisation förbättras, så att inte nya skador uppstår. Fonden ger möjligheter till en kraftsamling över hela landet och en samlad offensiv för att skapa goda arbetsmiljöer.

Arbetsmarknadens parter skall gemensamt utforma program och föreslå insatser. Därför skall besluten till största delen också fattas på det regionala planet, av dem som bäst känner behoven.

Vi kan nu bryta en negativ utveckling och skapa förutsättningar för en förbättrad folkhälsa och för ett arbetsliv som utvecklar människan i stället för att slita ut henne.

1.2.4 Arbetsgivarens ansvar

Arbetsgivaren har ansvaret för att arbetsmiljön är sund, säker och anpassad till arbetstagarnas förutsättningar. Som jag tidigare nämnt avser regeringen att återkomma med förslag som gäller arbetsgivarens ansvar.

Genom bl. a. de redovisade åtgärderna påbörjas det viktiga arbetet att sanera dåliga arbetsmiljöer och att förhindra att människor slås ut från arbetslivet.

Statsråden Hulterström och Thalén anmäler sina förslag. Anförandena och förslagen redovisas i underprotokollen för social- resp. arbetsmarknadsdepartementet.

Statsministern avslutar:

2 Hemställan

Med hänvisning till vad jag och övriga statsråd har anfört hemställer jag att regeringen i en gemensam proposition

1. bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag nu har anfört om insatser för aktiv rehabilitering och en förnyelse av arbetslivet samt insatser mot dåliga arbetsmiljöer,

2. förelägger riksdagen vad övriga föredragande har anfört för de åtgärder och de ändamål som de har hemställt om.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för de åtgärder och de ändamål som föredragandena har hemställt om.

Regeringen beslutar att de anföranden och förslag som redovisas i underprotokollen skall bifogas propositionen som bilaga 1 och 2.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 december 1989

Föredragande: statsrådet Hulterström

Anmälan till proposition om insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet, m. m.

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallade dåvarande chefen för socialdepartementet en kommitté för att göra en översyn av främst sjukförsäkringens regler och uppgifter när det gäller förebyggande åtgärder och i samband med rehabilitering. Kommittén antog namnet rehabiliteringsberedningen.

Rehabiliteringsberedningen har i sitt betänkande (SOU 1988:41) Tidig och samordnad rehabilitering – samverkansmetoder och rehabiliteringsinriktad ersättning m. m. lämnat förslag om hur rehabiliteringsarbetet kan göras mera effektivt. Beredningen anser att samhällets rehabiliteringsinsatser måste ta sig nya uttryck och förstärkas. Ökade insatser på arbetsplatsen är en viktig del i den utvecklingen. Förslagen från beredningen omfattar såväl de organisatoriska förutsättningar som bör gälla för att en effektiv rehabiliteringsprocess skall växa fram som förändringar av de metoder och ersättningsystem som kan behövas för att åstadkomma en sådan process. Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig hos socialdepartementet i ärendet.

Riksförsäkringsverket har i en framställning till regeringen i oktober 1989 hemställt att få genomföra en försöksverksamhet med arbetsgivarinträde med förenklad beräkning av sjukpenning under de första 14 dagarna av en sjukperiod. Avsikten är att finna smidiga former för arbetsgivarinträde även på det privata området. Ett sådant arbetsgivarinträde bedöms ge den försäkrade en mera korrekt ersättning vid sjukfrånvaro och leda till ett system som gör kontrollen av att den försäkrade inte arbetar under sjukskrivningstiden enklare. Förslaget innebär också att besparingar kan göras i försäkringskassornas administrativa arbete med korta sjukfall.

För att upprätthålla den breda uppslutningen bakom socialförsäkringen, som vilar på solidarisk och kollektiv grund, är det nödvändigt att medborgarna känner förtroende för tillämpningen av sjukförsäkringen och andra förmånssystem och att missbruk av försäkringen aktivt motverkas. Det är därför nödvändigt med en klar och tydlig kontrollfunktion för att stävja sådant missbruk.

I det följande läggs fram förslag och redovisas vissa synsätt i fråga om åtgärder som innebär ett första steg mot en effektivare rehabilitering och

ökade möjligheter för försäkringskassorna att verka i detta syfte. Jag avser att föreslå regeringen att vid ett senare tillfälle återkomma med mera omfattande och genomgripande förslag i dessa frågor.

2 Köp av yrkesinriktade rehabiliteringstjänster

Mitt förslag och min bedömning: Försäkringskassorna ges möjlighet att köpa rehabiliteringstjänster. Försäkringskassornas kostnader härför skall belasta anslaget D 1. Bidrag till sjukförsäkringen och inkomsttiteln 1221 Sjukförsäkringsavgift, netto.

Försäkringskassornas styrelser bör fastställa riktlinjer för köp av rehabiliteringstjänster. Försäkringskassornas socialförsäkringsnämnder bör kopplas in i samband med beredningen av rehabiliteringsärenden där köp av rehabiliteringstjänster övervägs.

Beredningens förslag: Särskilda, av försäkringskassan betalda, platser bör inrättas vid arbetsmarknadsinstitutet (Ami). Platserna skall disponeras av försäkringskassorna för personer som har en anställning och som är i behov av utredning vid Ami. Reglerna för remittering till rygginstitutet bör ses över. Eventuellt bör det skapas rutiner så att primärvård och företagshälsovård kan remittera patienter direkt till instituten.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan är positiva till att försäkringskassorna mera direkt skall kunna utnyttja Ami:s kompetens i rehabiliteringsarbetet. Däremot anser man inte att den av beredningen valda tekniska lösningen är lämplig. Man förordar i stället att försäkringskassorna bör få köpa sådana tjänster efter behov. TCO framhåller att det är viktigt att förebygga att en sådan uppdragsverksamhet hos Ami negativt påverkar Ami:s huvudsakliga uppgift för arbetssökande anmälda vid arbetsförmedlingen. Liknande synpunkter framförs av handikapporganisationerna. Samhall framhåller att man även där har kompetens som kan vara av intress i detta sammanhang.

Stiftelsen Rehabiliteringsinstitutet för ryggåkommor (rygginstitutet) är positiv till ett så enkelt förfarande för remittering som möjligt. Man framhåller dock att det är viktigt att hålla i minnet att instituten bedriver yrkesinriktad rehabilitering för yrkesverksamma människor med ryggbesvär. Därför måste det stå klart vem som gör arbetsvårdsutredningen och vem som står för kostnaderna.

Skälen för mitt förslag och min bedömning: Försäkringskassornas rehabiliteringsansvar regleras främst i 2 kap. 11 § jämfört med 3 kap. 13 § AFL. Enligt dessa föreskrifter skall en försäkringskassa, i de fall ersättning för sjukhusvård eller sjukpenning lämnats för 90 dagar i följd eller då det annars föreligger skälig anledning till det, undersöka om det finns behov av åtgärder som är ägnade att förkorta sjukdomstiden eller att på annat sätt helt eller delvis förebygga eller häva nedsättning av den försäkrades arbetsförmåga. Om försäkringskassan finner att en sådan åtgärd är erforderlig, skall kassan se till att lämplig åtgärd vidtas. Genom dessa föreskrifter har

försäkringskassorna fått ett ansvar för att spåra upp rehabiliteringsfall och att se till att lämpliga rehabiliteringsinsatser blir vidtagna. Kassorna saknar emellertid egna resurser att genomföra rehabiliteringsinsatserna, vare sig dessa är medicinska, arbetsmarknadsmässiga eller sociala. I stället måste rehabiliteringsåtgärderna genomföras av andra organ, exempelvis sjukvården, arbetsförmedlingen eller kommunen. Försäkringskassans uppgift blir då i stället att initiera och i viss utsträckning samordna sådana åtgärder. Därför är det nödvändigt att på olika sätt etablera samarbete med de organ som har rehabiliteringsresurserna.

Försäkringskassan och individen upplever ofta att väntetiderna för olika rehabiliteringsåtgärder är för långa. Väntetiderna utgör ett hinder i rehabiliteringsarbetet. Samtidigt finns på olika håll i samhället organisationer som har lämplig kompetens för att tillhandahålla många av de rehabiliteringstjänster som behövs. En snabb utveckling pågår också inom området. Det är angeläget att de utrednings- och träningsresurser som finns att tillgå smidigt kan utnyttjas i rehabiliteringsarbetet. Jag anser därför att försäkringskassorna bör ges möjlighet att köpa sådana tjänster och att kostnaderna härför får belasta anslaget D 1. Bidrag till sjukförsäkringen och inkomstiteln 1221 Sjukförsäkringsavgift, netto inom en årlig ram på högst 500 milj. kr. Enligt min mening är denna tekniska lösning att föredra framför den som rehabiliteringsberedningen föreslagit angående platser vid Ami. En lösning i enlighet med vad jag föreslår har också förordats av flertalet av remissinstanserna.

Den typ av rehabiliteringstjänster som försäkringskassorna genom mitt förslag skall få möjlighet att köpa bör vara sådana som bedöms direkt erforderliga för att återföra en försäkrad i arbete. Det gäller tjänster dels för utredning av förutsättningarna för rehabilitering och dels för de direkta åtgärder som syftar till att underlätta en återgång till förvärvsarbete. Åtgärderna bör således ha en yrkesinriktad karaktär. Insatser av rent medicinsk natur bör däremot inte kunna köpas på detta sätt. Angående sambandet mellan sjukvården och dess resurser för rehabilitering å ena sidan och sjukförsäkringen å andra sidan avser jag att återkomma vid ett snare tillfälle. Det bör inte heller komma i fråga att köpa tjänster för insatser som närmast motiveras av strukturförändringar med åtföljande övertalighet av arbetskraft eller för insatser med ett allmänt syfte att förebygga arbetslöshet.

I de kostnader för rehabiliteringstjänster som bör kunna betalas med medel från det nämnda anslaget och den nämnda inkomstiteln bör även ingå försäkringsskydd inklusive kostnader för det skydd som en arbetsgivare, som ställer prövnings- och träningsplatser till förfogande, behöver mot sådana skador som kan vållas av den som genomgår prövningen eller träningen.

De direkta rehabiliteringsåtgärderna skall ingå som led i en plan för hur rehabiliteringen av individen avses bli genomförda. I utformningen av dessa planer bör, när flera instanser är inblandade, lokala rehabiliteringsgrupper – bestående av representanter för sådana instanser – kunna utgöra ett lämpligt forum för erforderligt samråd. Samrådet kan även behöva omfatta representanter för arbetsmarknadens parter och företräda-

re för de arbetsmarknadsförsäkringar som kan vara av relevans i ärendena.

Rehabiliteringstjänster av det slag det här är fråga om kan köpas hos t. ex. Ami och AMU-gruppen, men också hos andra organisationer. Ett exempel på en sådan organisation är rygginstitutet. Som ett ytterligare exempel kan nämnas Samhall, som har stor erfarenhet av hur arbetet kan anpassas till handikappades behov och förutsättningar. Det finns också ytterligare ett antal inrättningar, antingen redan etablerade eller i vardande genom den snabba utveckling som nu sker på rehabiliteringsområdet. Det bör här vara en uppgift för försäkringskassorna att med tillräckligt underlag — i form av utredningar, remisser m. m. — bedöma varifrån tjänsterna skall köpas, självfallet med beaktande av såväl kostnadsaspekter som kvalitetskrav. I beredningen inför det upphandlingsförfarande som skall ske bör givetvis också ingå nödvändigt samråd med andra rehabiliteringsansvariga. I första hand bör sådant samråd ske med de lokala rehabiliteringsgrupperna, men även med företagshälsovård eller anpassningsgrupp när detta kan anses påkallat. Det bör vara en uppgift för RFV att utfärda de närmare föreskrifter och riktlinjer som kan erfordras.

Möjligheten att köpa rehabiliteringstjänster ställer självfallet stora krav på försäkringskassorna. Det är enligt min mening därför angeläget att kassornas styrelser beslutar om de riktlinjer som skall gälla i detta avseende. I fråga om köp av rehabiliteringstjänster i enskilda rehabiliteringsärenden är det vidare angeläget med förtroendemannamedverkan. Försäkringskassornas socialförsäkringsnämnder bör därför kopplas in i samband med beredningen av sådana rehabiliteringsärenden där köp av rehabiliteringstjänster övervägs. Jag avser att återkomma till socialförsäkringsnämndernas medverkan i rehabiliteringsärenden i anslutning till den fortsatta behandlingen av rehabiliteringsberedningens betänkande.

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer senare denna dag att lämna förslag som gör det möjligt för arbetsmarknadsverket att tillhandahålla försäkringskassorna yrkesinriktade rehabiliteringstjänster för bl. a. arbetsprövning och arbetsträning.

RFV bör nära och kontinuerligt följa verksamheten med köp av yrkesinriktade rehabiliteringstjänster för att kunna utvärdera de effekter som möjligheten att köpa rehabiliteringstjänster har haft, dels för de försäkrades sjukskrivningstider, återgång i arbete m. m., dels i vad avser det ekonomiska resultatet för socialförsäkringen. Utvärderingarna bör vidare omfatta en analys av hur väl de arbetsformer som nyttjats i rehabiliteringsarbetet har fungerat. En första utvärdering bör ske senast två år efter det att verksamheten har trätt i kraft. Jag avser att återkomma till regeringen angående uppdrag till RFV att lämna redovisningar av det slag jag nu har redogjort för.

3 Försöksverksamhet för effektivare rehabilitering

Prop. 1989/90: 62
Bilaga 1

Mitt förslag: En försöksverksamhet genomförs under två år vid två försäkringskassor i syfte att utveckla arbetsmetoder och samarbetsformer som främjar en effektiv rehabilitering och att pröva nya verksamhetsidéer inom rehabiliteringsområdet. För att finansiera åtgärder som i detta sammanhang visat sig lämpliga får de båda försäkringskassorna disponera sammanlagt 10 milj. kr. per år från anslaget D 1. Bidrag till sjukförsäkringen och inkomsttiteln 1221 Sjukförsäkringsavgift, netto.

Skälen för mitt förslag: Inom försäkringskassorna har en försöksverksamhet syftande till en effektivare rehabilitering bedrivits under flera år med stöd av särskilt anvisade medel i administrationsanslaget. Avsikten har varit att pröva vissa specificerade arbetsmetoder eller att pröva effekten av vissa avvikelser från försäkringsreglerna.

Försöksverksamheten som metod har fått ett starkt stöd i försäkringsadministrationen och har initierat en rad förslag till förbättringar och effektiviseringar av försäkringen och handläggningen av denna. Jag anser att det nu är angeläget med en utvidgad försöksverksamhet för att utveckla försäkringskassornas arbetsmetoder på rehabiliteringsområdet och som då speciellt inriktas på att förbättra samarbetet mellan olika rehabiliteringsansvariga. En sådan verksamhet bör omfatta hela försäkringskassans område.

Försäkringskassans centrala roll i den administrativa samordningen av rehabiliteringsarbetet understryks av att stora delar av de ersättningar som är aktuella i samband därmed beslutas och betalas ut av försäkringskassorna. Lämpliga organ för samordningen är de centrala och lokala rehabiliteringsgrupperna. Ett syfte med den utvidgade försöksverksamheten bör därför vara att utveckla det samarbetsinstrument som dessa utgör. Försäkringskassans eget direkta ansvar för att rehabiliteringsinsatser kommer till stånd bör i första hand avse personer som uppbär ersättning från den allmänna försäkringen i form av sjukpenning eller förtidspension, eller uppbär ersättning från arbetsskadeförsäkringen i form av sjukpenning eller livränta.

För att få kunskaper som kan utnyttjas i det fortsatta utvecklandet av rehabiliteringsarbetet bör det finnas en betydande frihet att inom försökets ram utforma och pröva metoder för rehabilitering, samarbetsformer och olika rehabiliteringsinsatser.

En del i denna frihet bör innebära att försäkringskassorna i större utsträckning än idag bör kunna betala för rehabiliteringsinsatser som bedöms som lämpliga men där någon som är ansvarig för kostnaderna inte har kunnat anges. Denna situation beskrivs ofta som ett hinder i det nuvarande rehabiliteringsarbetet. Samtidigt har det varit svårt att få exempel på idéer som skulle vara önskvärda att realisera, men som ej varit genomförbara av det nämnda skälet. Ett syfte med försöksverksamheten bör därför vara att genom praktisk tillämpning få en inventering av vilken

typ av åtgärder som motsvarar denna beskrivning och vilken omfattning de i så fall har.

De rehabiliteringsinsatser som kan komma i fråga inom ramen för försöksverksamheten bör kunna riktas till både personer som redan har en anställning men som uppstår sjukpenning och till personer som saknar fotfäste på arbetsmarknaden. De senare kan vara bl. a. människor med funktionshinder som får sin försörjning genom förtidspension eller sjukbidrag. Det är angeläget att de samlade åtgärder som vidtas för att ge den s. k. arbetslinjen ökad kraft kan omfatta både personer som är etablerade på arbetsmarknaden och personer som inte är det.

Hittillsvarande erfarenheter talar för att åtgärderna i fråga i ekonomiskt hänseende inte medför några större kostnader. Problemen är av mer principiell art och har inneburit betydande svårigheter när det gällt att få igång ett fungerande rehabiliteringssamarbete mellan flera parter. Inriktningen bör vara att kostnaderna för de åtgärder försäkringskassan tar kostnadsansvaret för inte överstiger den kostnad socialförsäkringen annars skulle ha belastats med i form av sjukpenning eller dylikt. För att finansiera åtgärder av detta slag bör 10 milj. kr. per år få disponeras från anslaget D 1. Bidrag till sjukförsäkringen och inkomstiteln 1221 Sjukförsäkringsavgift, netto. Den föreslagna försöksverksamheten bör kunna startas den 1 juli 1990 och pågå under en period av två år.

Det bör bli en uppgift för RFV att i samråd med Försäkringskassaförbundet välja ut de försäkringskassor som skall genomföra den utvidgade försöksverksamheten och att utforma de närmare riktlinjerna för denna. RFV bör också ingående följa försöksverksamheten och utvärdera denna. Jag avser att återkomma till regeringen angående närmare direktiv till RFV om hur redovisning och utvärdering av försöksverksamheten skall ske. Erfarenheterna bör också löpande av RFV kunna föras vidare så att de snarast möjligt kan komma övriga försäkringskassor tillgodo.

Jag avser att i budgetpropositionen för budgetåret 1990/91, vid min behandling av anslaget B 2. Allmänna försäkringskassor, återkomma till behovet av de särskilda personalresurser som erfordras för att genomföra den utvidgade försöksverksamheten.

Under det senaste året har, bl. a. som ett resultat av den tidigare försöksverksamheten, en rad kontakter knutits mellan ansvariga för olika delar i rehabiliteringsarbetet (försäkringskassor, yrkesinspektionen, arbetsförmedlingar, landsting m. fl.). Dessa kontakter har i de flesta fall kommit till stånd genom lokala initiativ. För att ytterligare främja en sådan utveckling anordnade RFV, AMS, arbetarskyddsstyrelsen och socialstyrelsen efter samråd med Landstingsförbundet i februari 1989 en konferens för regionala myndigheter som är inblandade i rehabiliteringsarbetet. Enligt vad jag erfarit övervägs en motsvarande konferens i samma syfte under år 1990.

Goda erfarenheter finns således som visar att mycket kan göras för att främja bättre rehabilitering och arbetsmiljö redan inom nuvarande organisationsuppdelning och regelsystem. Enligt min mening är detta en utveckling som är väl värd att uppmuntra och jag anser det angeläget att alla sådana

4 Attitydpåverkande insatser och ökad kontrollverksamhet

Min bedömning: Den ökning av den ersatta sjukfrånvaron som skett under senare år kan till stor del hänföras till ökningen av de långa sjukfallen. Emellertid har en ökning också kunnat registreras beträffande korttidsfrånvaron. Det är angeläget att orsakerna bakom den ökande korttidsfrånvaron klarläggs. Vidare bör försäkringskassornas kontrollverksamhet ses över och förstärkas.

Skälen för min bedömning: Sjukersättning skall utges då den försäkrade på grund av sjukdom inte kan utföra sitt arbete. Det står visserligen klart att missbruk ligger bakom endast en mycket liten del av de totala kostnaderna för sjukförsäkringen. Där det förekommer måste det dock stävjas med kraft. Det är nödvändigt att den grundläggande principen angående ersättningsrätten respekteras för att förtroendet för sjukförsäkringssystemet skall kunna upprätthållas. Av en mätning som RFV låtit göra genom SIPU:s servicebarometer framgår att 75 % av de försäkrade trodde att det var vanligt att människor missbrukar sjukpenningförsäkringen genom att sjukskriva sig utan att vara sjuka. Hälften av de försäkrade ansåg att kontrollen av de sjukskrivna borde öka.

För att belysa medborgarnas uppfattningar om den allmänna försäkringen och utnyttjandet av den har RFV i särskilda direktiv för anslagsframställningen för budgetåren 1991/92 – 1993/94 avseende verket och de allmänna försäkringskassorna fått i uppdrag att göra en utvärdering av den information som lämnas till allmänheten om den allmänna försäkringen, dess roll och dess utformning. Därvid skall särskilt beaktas den allmänna försäkringens karaktär av kollektiv, solidarisk försäkring och hur detta förhållande kommit till uttryck i informationen till allmänheten. Det framhålls också att det är av intresse att klarlägga allmänhetens uppfattning om den allmänna försäkringen.

RFV redovisar också i sin anslagsframställning för budgetåret 1990/91 vissa överväganden angående attitydpåverkande insatser och kontrollverksamheten.

Verket påpekar att ungdomar som just trätt in på eller står i begrepp att träda in på arbetsmarknaden är en speciellt viktig målgrupp för information om försäkringen och dess grunder. En särskild studie pågår också angående ungdomars sjukskrivningsmönster. Studien skall redovisas i början av år 1990.

Läkarna har genom intyg och utlåtanden ett avgörande inflytande på försäkringskassornas bedömning av bl. a. hur länge det tillstånd som berättigar till sjukpenning varar. Det är viktigt att genom information till och

diskussioner med läkarna skapa en ökad insikt om betydelsen av att läkarnas bedömning av i vilken grad och hur länge arbetsförmågan är nedsatt relateras till den försäkrades specifika arbetssituation. Läkarna behöver således ha bättre kunskap om olika arbetsförhållanden, liksom om hur en sjukskrivning direkt kan motverka rehabilitering och återgång i arbete. Frågan om utformningen av läkarutlåtanden som grund för bedömningen av sjukpenningrätt har tagits upp av rehabiliteringsberedningen. Med anledning av detta har RFV startat ett utvecklingsarbete i denna fråga med praktiska försök med nya läkarutlåtanden hos två försäkringskassor.

RFV framhåller vikten av att det finns en väl fungerande kontrollverksamhet inom den allmänna försäkringen. Det måste framgå tydligare för allmänheten att kontroll genomförs i olika former, bl. a. genom kontakter med arbetsgivaren eller i form av hembesök eller telefonkontroll.

Kontrollverksamheten syftar dels till att avslöja, dels till att motverka missbruk. Den inriktas i första hand på de korta sjukfallen. När kontrollen sker i form av hembesök eller telefonsamtal kan dessa kontakter också ha en annan viktig funktion, nämligen att ge impulser till rehabilitering och på så sätt förhindra en långtidssjukskrivning.

För att fånga upp försäkrade med upprepad korttidsfrånvaro får försäkringskassorna datamässigt framställda utredningsunderlag. Under våren 1989 har förutsättningarna för när sådana utredningsunderlag skall tas fram omarbetats. I den nya rutinen tas hänsyn såväl till antalet korta sjukersättningsärenden som till den försäkrades ålder. RFV har bemyndigande att meddela föreskrifter som möjliggör att läkarintyg kan begäras redan från första sjukdagen, om missbruk av sjukersättning kan misstänkas.

För att få underlag för en bedömning av om kontrollinsatserna ligger på en rimlig nivå gör RFV för närvarande en sammanställning av vilka resurser de olika försäkringskassorna har avsatt för kontrollverksamhet under år 1989 och vilket resultat de utförda kontrollerna har gett. Analysen skall ligga till grund för närmare riktlinjer för omfattningen och inriktningen av försäkringskassornas kontrollverksamhet.

Dessa kunskaper kan sedan hjälpa försäkringskassorna att använda rätt metod vid rätt tillfälle. Det kan dock redan nu sägas att kontroller i form av förfrågan hos arbetsgivare ger större effekt än hembesök hos de försäkrade. Kontrollresurserna bör därför i första hand användas för arbetsgivarkontroller. Det är samtidigt klart att hembesök bör ske även framdeles i form av såväl intensivkontroller som riktade kontroller mot vissa försäkrade eller grupper av försäkrade.

Jag vill för egen del understryka vikten av att det finns ett välavvägt system för attitydpåverkande insatser och kontrollverksamhet i socialförsäkringsadministrationen. De resultat som under senare tid redovisats från ett antal intensifierade kontroller visar också på att sådan kontroll är väl motiverad. Jag hälsar därför med tillfredsställelse de insatser som görs på detta område. Vad som hittills framkommit pekar också enligt min mening på att en viss förstärkning kan vara påkallad av de resurser som disponeras för denna verksamhet. Jag utgår ifrån att RFV i samband med

sin översyn också beaktar i vad mån de nuvarande möjligheterna till sanktioner vid missbruk är tillfyllest och, om så bedöms erforderligt, återkommer till regeringen med förslag om förbättringar av sanktionsmöjligheterna.

Jag avser därför att återkomma till denna fråga i min behandling av anslaget B 2. Allmänna försäkringskassor i budgetpropositionen för budgetåret 1990/91. Det förslag angående resurser till förstärkt kontrollverksamhet som jag avser att då redovisa skall möjliggöra framför allt en utökning av kontroller hos arbetsgivaren men också ökade kontakter med den försäkrade i form av telefonförfrågan eller hembesök samt telefonförfrågan hos behandlande läkare. Utgående från de erfarenheter som erhållits ur den senaste tidens intensifierade kontrollverksamhet räknar jag med att 10 – 15% av samtliga sjukanmälningar då skall kunna kontrolleras. Tillsammans med andra åtgärder som t. ex. ett utökat antal överenskommelser om sjuk- och friskanmälan genom arbetsgivare och utökat arbetsgivarinträde vid privata företag bör försäkringskassornas möjligheter att avslöja och motverka försäkringsmissbruk därigenom kunna ökas högst avsevärt jämfört med dagsläget där endast en ringa sjukkontroll skett vid många av landets försäkringskassor.

Enligt min mening är förbättrade och förstärkta insatser på dessa områden nödvändiga för att upprätthålla en bred uppslutning kring den solidariska och kollektiva grund som socialförsäkringen vilar på.

5 Arbetsgivarinträde vid privata företag

Mitt förslag: En försöksverksamhet genomförs med förenklade rutiner för beräkning och utbetalning av sjukpenning m. m. i samband med arbetsgivarinträde vid företag inom det privata avtalsområdet. I detta syfte införs en särskild lag med tidsbegränsad giltighet.

Riksförsäkringsverkets förslag: Överensstämmer i allt väsentligt med mitt.

Skälen för mitt förslag: Enligt 3 kap. 16 § tredje stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) har en arbetsgivare som betalar lön till en arbetstagare under sjukdom rätt att uppbära dennes sjukpenning, s. k. arbetsgivarinträde, om det finns en överenskommelse i form av ett kollektivavtal som på arbetstagarsidan slutits eller godkänts av en organisation som är att anse som huvudorganisation. En sådan överenskommelse är bindande för försäkringskassan.

Hittills har sådana överenskommelser om arbetsgivarinträde nästan enbart träffats för statligt anställda och vissa andra tjänstemän i statsunderstödd verksamhet, t. ex. lärare och anställda hos försäkringskassorna. Fr. o. m. år 1985 gäller ett förfaringsätt med schabloniserad beräkning av sjukpenning för statligt anställda.

Sedan den s. k. timsjukpenningreformen genomfördes den 1 december 1987 har nya avtal om sjuklön tillkommit på arbetsmarknaden. Från ett

flertal arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer som är verksamma inom den privata sektorn har uttryckt intresse för att tillämpa ett arbetsgivarinträde för sjukpenning under de första fjorton dagarna av en sjukperiod.

Inom det privata avtalsområdet tillämpas eller har tillämpats arbetsgivarinträde inom företagen SKF i Göteborg och Gränges Aluminium i Finspång. Erfarenheterna från dessa företag, liksom erfarenheter från det statliga arbetsgivarinträdet, har visat på betydande fördelar med ett sådant system men också på behov av utveckling och förbättringar av de nuvarande bestämmelserna för att göra arbetsgivarinträde administrativt lämpligt även i den privata sektorn.

RFV har i egenskap av tillsynsmyndighet för de allmänna försäkringskassorna följt den hittillsvarande verksamheten med arbetsgivarinträde på det privata avtalsområdet. I en framställning till socialdepartementet har verket framhållit att det är i hög grad önskvärt att genomföra en försöksverksamhet som syftar till att finna så smidiga former som möjligt för arbetsgivarinträde även på det privata området.

RFV anger i sin framställning att verket också överväger att genomföra försök med en sjukpenningberäkning som utgår från ett ändrat inkomstbegrepp men med i övrigt oförändrad administration. Ett sådant försök skulle i första hand avse att finna metoder för att arbetstagaren skall få så korrekt kompensation som möjligt. Förberedelser för detta pågår för närvarande inom verket.

Verket har i fråga om de närmare formerna för en försöksverksamhet med arbetsgivarinträde uttalat bl. a. att regler bör införas som gör det möjligt att beräkna sjukpenningen på ett löneunderlag som arbetsgivaren aviserar RFV; den del av lönen som överstiger sju och ett halvt basbelopp enligt AFL skall emellertid inte ingå i beräkningen. Bedömningen av rätten till sjukpenning samt sjukkontroll m. m. skall även i försöksverksamheten göras av försäkringskassan.

De fördelar som finns med arbetsgivarinträde även inom det privata avtalsområdet är bl. a. att arbetstagaren får en mera korrekt ersättning i förhållande till den inkomstförlust han gör vid sjukdomstillfället. En annan fördel är att kontrollen av att den försäkrade inte arbetar under sjukskrivningstiden avsevärt förenklas och förbättras. Dessutom innebär förslaget att besparingar kan göras i försäkringskassornas administrativa arbete med korta sjukfall.

RFV föreslår att försöksverksamheten skall avse de första 14 dagarna av en sjukperiod och omfatta vissa arbetsgivare som har ingått ett sådant avtal om arbetsgivarinträde som avses i 3 kap. 16 § tredje stycket AFL.

Som jag tidigare har framhållit är det ur olika synvinklar positivt om systemet med arbetsgivarinträde kommer till användning också inom det privata avtalsområdet. En försöksverksamhet kan bidra till att klara ut förutsättningarna för ett system som bättre än det nuvarande gör arbetsgivarinträde hanterbart också inom den privata sektorn. Jag föreslår därför att en försöksverksamhet genomförs med den inriktning som RFV föreslagit. Vilka företag som skall ingå i verksamheten får bestämmas i samråd mellan RFV, försäkringskassan och arbetsgivaren.

Det bör emellertid i sista hand vara en uppgift för RFV att ta ställning

till vilka arbetsgivare som – med beaktande av försöksverksamhetens syfte – lämpligen bör ingå i försöksverksamheten. Det bör av en arbetsgivare som är intresserad av att ingå i försöksverksamheten krävas att han ingår ett samarbetsavtal med försäkringskassan. Avtalet bör reglera utbetalningsrutiner m. m.

Mitt förslag innebär att en särskild lag införs om försöksverksamhet med förenklade rutiner för beräkning och utbetalning av sjukpenning. Lagen bör gälla till utgången av juni 1992.

Det är enligt min mening angeläget att försöksverksamheten ger ett så brett beslutsunderlag som möjligt. Jag anser därför att RFV och försäkringskassorna successivt bör söka utvidga utnyttjandet av försökslagstiftningen allteftersom erfarenheterna av försöksverksamheten kommer fram. Denna ambition kan inrymmas inom den ram som jag har föreslagit.

En förenkling av de administrativa rutinerna för hantering av korta sjukfall och utbetalningar av sjukpenning är av stor betydelse för försäkringskassornas möjligheter att bedriva ett aktivt rehabiliteringsarbete. En överslagsmässig beräkning visar att det kan skapas ett utvidgat utrymme för rehabiliteringsarbete motsvarande ca 30 årsarbetskrafter för varje hundratuseantal försäkrade som omfattas av arbetsgivarinträde av det slag som redovisats i den nu föreslagna försöksverksamheten. En viss besparing kan också göras i de administrativa omkostnaderna.

6 Ytterligare nivåer i sjukpenningförsäkringen och anslutande ersättningsystem

Mitt förslag: Utöver hel och halv sjukpenning skall också en fjärdedels och tre fjärdedels sjukpenning kunna ges ut inom den allmänna sjukförsäkringen. Nya sådana ersättningsnivåer införs också med avseende på sjukpenning inom arbetsskadeförsäkringen och det statliga personskadeskyddet samt havandeskapspenning och smittbärarersättning.

Beredningens förslag: Överensstämmer med mitt såvitt gäller sjukpenning enligt AFL. Beredningen har inte föreslagit någon ändring beträffande ersättningsnivån för de andra förmånsslag som jag här tar upp.

Remissinstanserna: I stort sett samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget. RFV anser att erfarenheten av den försöksverksamhet som bedrivits med fyra nivåer för sjukpenningersättningen är så positiv att den kan ligga till grund för en permanent lagstiftning. Avvisande till förslaget är endast försäkringsöverdomstolen, som anser att det framstår som i det närmaste praktiskt ogörligt att på ett rättvist sätt tillämpa ett så fingraderat system.

Skälen för mitt förslag: Sedan februari 1986 har med stöd av lagen (1985:1002) om försöksverksamhet inom sjukförsäkringsområdet en försöksverksamhet med möjlighet till kvarts och trekvarts sjukpenning bedrivits inom tre försäkringskassor. Syftet med försöket har i första hand varit att förbättra förutsättningarna för yrkesinriktad rehabilitering och för en

smidigare återgång till arbete efter lång sjukskrivning (se prop. 1985/86:38).

Erfarenheterna av försöksverksamheten är goda. Av utvärderingen framgår att de två nya ersättningsnivåerna har använts så som tänkt. Alternativet hade i det stora flertalet fall varit sjukskrivning på närmast högre nivå, vilket skulle ha medfört ökade kostnader för försäkringen. Erfarenheterna visar att återgången i arbetet har påskyndats genom att de båda nya ersättningsnivåerna kunnat utnyttjas.

Enligt min mening talar erfarenheterna från den försöksverksamhet som genomförts med en mera flexibel sjukpenning för att permanenta regler nu införs. Den större flexibiliteten har visat sig vara ett bra medel i strävandena att förbättra rehabiliteringen så att den som är sjukskriven snabbare än vad som nu är fallet kan återvända till arbetet.

Ett system med fyra sjukpenningnivåer i stället för två ställer självfallet större krav vid bedömningar av rätten till sjukpenning. "Fingraderade" bedömningar av olika förmånsnivåer förekommer emellertid inom skilda områden av socialförsäkringssystemet. Enligt mitt förmenande ger varken erfarenheterna från dessa områden eller från den aktuella försöksverksamheten belägg för att sjukpenningrätten blir alltför svårbedömd om ytterligare två ersättningsnivåer införs.

Försöksverksamheten visar också att införandet av en mera flexibel sjukpenning kan medföra betydande ekonomiska vinster för den allmänna försäkringen. Redan utnyttjandet av närmast lägre ersättningsnivå har i försöken medfört en kostnadsminskning, som omräknad till riksnivå kan beräknas till ca 120 milj. kr. per år. Än mer betydelsefullt bör dock vara att sjukperioderna visat sig kunna avslutas snabbare än vad som skulle ha varit fallet med enbart två ersättningsnivåer. Någon beräkning av denna kostnadsminskning har dock inte gjorts i försöksverksamheten.

Mot denna bakgrund förordar jag att de nuvarande ersättningsnivåerna halv och hel sjukpenning kompletteras med två nya nivåer, en fjärdedels och tre fjärdedels sjukpenning. Detta avser såväl sjukpenning enligt AFL som sjukpenning inom arbetsskadeförsäkringen och det statliga personskadeskyddet.

Enligt 3 kap. 9§ AFL utges havandeskapspenning – såvitt nu är av intresse – till en kvinna om havandeskapet har satt ned hennes förmåga att utföra arbetsuppgifterna i hennes förvärsarbete med minst hälften och hon inte kan omplaceras till annat mindre ansträngande arbete. Havandeskapspenning utges med ett belopp som motsvarar kvinnans sjukpenning enligt 4§ samma kapitel. Enligt min uppfattning bör även havandeskapspenningen kompletteras med två nya ersättningsnivåer.

Enligt lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare – som trädde i kraft den 1 juli 1989 – utges smittbärarpenning till en smittbärare som måste avstå från förvärsarbete främst på grund av beslut enligt smittskydds- eller livsmedelslagstiftningarna. Smittbärarpenning utges med ett belopp som motsvarar smittbärarens sjukpenning och sjukpenningtillägg enligt AFL. Smittbärarpenning kan utges i form av hel eller halv förmån. I den proposition (prop. 1988/89:112) som låg till grund för lagstiftningen uppmärksammades rehabiliteringsberedningens förslag om ytterligare två

ersättningsnivåer för sjukpenning. Jag uttalade därvid (s. 34) att jag avsåg att aktualisera frågan om fler ersättningsnivåer för smittbärrpenningen om regeringen beslutade att förelägga riksdagen förslag om flera ersättningsnivåer för sjukpenningen. I enlighet härmed förordar jag nu att smittbärrpenning skall kunna utges även i form av en fjärdedels och tre fjärdedels förmån.

Mitt förslag förutsätter ändring i 3 kap. 7 och 9 §§ AFL, 3 kap. 5 § lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF), 13 § lagen (1977:268) om statligt personskadeskydd (LSP) och 5 § lagen (1989:225) om ersättning till smittbärrare. I 3 kap. 7 § AFL och 13 § LSP föreslås vidare vissa redaktionella ändringar. Ändringarna bör träda i kraft den 1 juli 1990, dvs. samtidigt som den tidsbegränsade lagen (1985:1002) om försöksverksamhet inom sjukförsäkringsområdet upphör att gälla.

Ändringen i 3 kap. 7 § AFL får motsvarande betydelse också i fråga om den frivilliga sjukpenningförsäkringen enligt 21 kap. samma lag och förordningen (1985:733) om frivillig sjukpenningförsäkring hos allmän försäkringskassa.

7 Ersättning för resekostnad i stället för sjukpenning

Mitt förslag: Ersättning för merkostnader för resor till och från arbetsplatsen skall kunna utges som alternativ till sjukpenning för att underlätta återgång till arbetet i anslutning till sjukdomsfall. Merkostnadsersättningen får för dag inte beräknas till högre belopp än som svarar mot det s. k. sjukpenningtaket — för närvarande 516 kr. — för samma dag. Den försäkrade skall själv få avgöra om möjligheten att få merkostnaderna för arbetsresan täckta skall utnyttjas som alternativ till sjukpenning. Merkostnadsersättningen skall vara skattefri.

Beredningens förslag: Överensstämmer med mitt, dock med den skillnaden att beredningen föreslår att den försäkrades merkostnader för resor till och från arbetet skall ersättas så länge merkostnaderna inte framstår som uppenbart orimliga.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrat sig är positiva till förslaget. RFV anser dock att den försäkrade inte själv skall kunna välja mellan arbete och sjukpenning. I stället bör det ankomma på försäkringskassan att utreda vem som kan arbeta om resefrågan kan lösas. RFV anser att det i sådana fall då samhället går in och betalar merkostnaderna för arbetsresor kan starkt ifrågasättas om arbetsförmågan skall anses nedsatt i sådan omfattning som förutsätts för rätt till sjukpenning. Tidpunkten för en återgång i arbete måste givetvis bestämmas i samråd med behandlande läkare. SACO/SR anser att de regler om maximal ersättning som funnits i försöksverksamheten också bör gälla i en permanent lagstiftning.

Skälen för mitt förslag: Sedan februari 1986 har med stöd av lagen (1985:1002) om försöksverksamhet inom sjukförsäkringsområdet en försöksverksamhet bedrivits med ersättning från sjukförsäkringen för merutgifter för resor till och från arbetet. Syftet med försöksverksamheten har varit att underlätta en snabbare återgång i arbete genom att — i de fall den försäkrades hälsotillstånd inte hindrar honom från att utföra sina arbetsuppgifter men väl från att utnyttja det färdstätt han normalt använder — erbjuda honom ersättning för merkostnader för resor till och från arbetsplatsen som alternativ till att stanna hemma med sjukpenning. Samhällets kostnader förväntades också bli lägre med resekostnadsersättning än med sjukpenning.

Försöksverksamhet med ersättning för merkostnader för arbetsresor i samband med sjukdom som alternativ till sjukpenning inleddes i fem försäkringskassor men utvidgades från den 1 juli 1987 till att gälla hela landet.

I reglerna för försöksverksamheten finns en begränsning så att ersättningen för merkostnaderna inte får överstiga den sjukpenning som den försäkrade annars skulle ha fått för samma tid. Denna begränsning har för något fåtal personer med låg sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och lång resväg medfört att ersättning som motsvarar merkostnaderna inte har kunnat utges. Rehabiliteringsberedningen har föreslagit att ersättning för merkostnader för resor skall kunna utges som alternativ till sjukpenning om merkostnaderna inte framstår som uppenbart orimliga.

I likhet med beredningen anser jag att den begränsning som finns i försöksverksamhetens ersättningsregler är alltför sträng. Det är enligt min mening inte lämpligt att möjligheten att vidta en rehabiliteringsåtgärd som bedömts som lämplig inte skall kunna förverkligas med hänvisning till att den försäkrades SGI är alltför låg. Jag vill emellertid inte förorda den lösning som rehabiliteringsberedningen har föreslagit. Beredningens förslag skulle enligt min mening kunna medföra betydande tillämpningssvårigheter och administrativt merarbete. I stället förordar jag att merkostnadsersättning skall kunna utges med högst ett belopp som per dag motsvarar det högsta belopp som för samma dag hade kunnat utges som sjukpenning enligt AFL.

Liksom rehabiliteringsberedningen anser jag vidare att det även fortsättningsvis bör vara en uppgift för den försäkrade att avgöra om alternativet med ersättning för merkostnad för arbetsresa skall utnyttjas i stället för sjukpenning.

Jag vill också understryka att ersättning för merkostnader som alternativ till sjukpenning till sin karaktär är en ersättning som är avsedd att utges under en begränsad tid. Det är en uppgift för försäkringskassan att pröva när förutsättningarna för denna ersättning upphör.

Förevarande ersättning är en kostnadsersättning. Den bör därför vara skattefri. Jag har i denna fråga samrått med chefen för finansdepartementet. Av samma skäl bör ersättningen inte läggas till grund för beräkning av ATP.

Försöksverksamheten har bekräftat att ersättning för merkostnader för arbetsresa i många fall kan medverka till att en sjukperiod blir kortare än

vad som skulle ha blivit fallet om sjukpenning hade utgetts. Någon beräkning av hur stor denna effekt har varit har dock inte gjorts i utvärderingen av försöket. Däremot har bekräftats att kostnaderna för sjukförsäkringen har minskat som en följd av att reseersättningen har understigit vad som annars skulle ha utgetts i sjukpenning. Omräknat till riksnivå kan kostnadsminskningen beräknas till ca 7 milj. kr. per år. Denna beräkning lär påverkas endast marginellt genom den i förhållande till försöksverksamheten generösare begränsningsregel som jag förordar, eftersom enbart något fåtal fall inte har kunnat få ersättning på grund av låg SGI. I ekonomiskt hänseende bör hänsyn också tas till det produktionsvärde som erhålls genom att den som får merkostnadsersättning i stället för sjukpenning kan utföra sitt ordinarie arbete.

Mitt förslag föranleder ändring i AFL, LAF och 19 § kommunalskattelagen (1928:370). Jag föreslår beträffande AFL att bestämmelsen införs genom en ny paragraf, 3 kap. 7 a §. I LAF bör i en ny paragraf, 3 kap. 5 d §, en hänvisning göras till det föreslagna lagrummet i AFL. Till klargörande av att havandeskapspenningen inte berörs av reformen föreslås en komplettering i 3 kap. 9 a § AFL. Ändringarna bör träda i kraft den 1 juli 1990.

Förslaget avseende LAF får återverkningar beträffande lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd (LSP).

8 Vilande förtidspension

Min bedömning: Arbetslinjen inom socialförsäkringen bör betonas ytterligare. Ett sätt att göra detta är att förbättra det instrument som systemet med s. k. vilande förtidspension utgör i rehabiliteringsprocessen. Vissa regeländringar bör därför komma till stånd i fråga om möjligheterna att tillämpa ett förenklat förfarande vid ansökan om förtidspension.

Skälen till min bedömning: Enligt huvudregeln i 16 kap. AFL skall den som önskar förtidspension ansöka därom i enlighet med vad regeringen förordnar. Föreskrifter om ansökningsförfarandet har meddelats i kungörelsen (1962:394) med vissa bestämmelser rörande ansökan om pension enligt lagen om allmän försäkring, m. m. Enligt bemyndigande i kungörelsen kan RFV meddela de föreskrifter som behövs för tillämpningen av kungörelsen.

I fråga om förtidspension eller sjukbidrag gäller att den allmänna försäkringskassan kan tillerkänna den försäkrade sådan förmån även utan ansökan, nämligen i de fall då den försäkrade erhåller sjukpenning eller vissa andra förmåner. Försäkringskassan kan vidare, utan att ansökan görs, förlänga den tid under vilken sjukbidrag får utges.

I övriga fall måste den försäkrade ansöka för att få förtidspension eller sjukbidrag, i den mån regeringen inte meddelat avvikande föreskrifter. I den nyss nämnda kungörelsen föreskrivs bl. a., att det i samband med en ansökan om förtidspension som grundas på nedsatt arbetsförmåga skall

företes ett läkarutlåtande om den försäkrades hälsotillstånd. Från detta krav kan undantag göras om särskilda skäl talar för det. Ett sådant undantag har gjorts genom RFV:s kungörelse (RFFS 1982:24) om förenklat ansökningsförfarande i vissa fall för erhållande av förtidspension och sjukbidrag. Sådana situationer som omfattas av verkets kungörelse brukar kallas "vilande förtidspension". Det förenklade förfarandet tillämpas på en försäkrad som tidigare haft förtidspension men fått denna indragen eller minskad på grund av att han har börjat förvärvsarbete. Om vissa förutsättningar i övrigt är uppfyllda behövs i sådant fall inte något läkarutlåtande om den försäkrades hälsotillstånd.

Om en förtidspension eller ett sjukbidrag som utgetts enligt bestämmelserna i AFL har dragits in eller minskats på grund av att den försäkrade har börjat förvärvsarbete, kan han senare – om förvärvsarbetet upphör – återfå pensionen genom ett förenklat ansökningsförfarande och utan att ett nytt läkarutlåtande behöver företes. En förutsättning för detta är dock att ansökningen görs inom två år från den tidpunkt då pensionen drogs in eller minskades. Dessutom krävs att ansökningen avser pension av högst motsvarande grad och beräknad på grundval av samma poängtal som gällde för den pension som den försäkrade uppbar vid tidpunkten för indragningen eller minskningen. Bestämmelserna om det förenklade ansökningsförfarandet finns i RFV:s nyssnämnda kungörelse.

Syftet med det förenklade ansökningsförfarandet är att stimulera personer med förtidspension eller sjukbidrag att göra arbetsförsök som ett led i en rehabilitering. Om försöket måste avbrytas kan den försäkrade tack vare det förenklade förfarandet snabbt återfå sin förtidspension. Han riskerar således inte att stå utan försörjning.

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer senare denna dag att föreslå att möjligheter skapas för arbetsgivare som anställer en person som tidigare har varit förtidspensionerad att få lönebidrag som kompenserar den förtidspensionerades nedsatta arbetsförmåga. Detta anser jag vara en viktig åtgärd för att betona vad som kallas arbetslinjen inom socialförsäkringen. Genom åtgärden kan också utbudet av arbetskraft öka i och med att den arbetsförmåga som den förtidspensionerade ofta har kvar kan komma till användning i produktivt arbete.

Det är mot denna bakgrund särskilt angeläget att förbättra det instrument som systemet med vilande förtidspension utgör i rehabiliteringsprocessen. Ett sätt att uppnå detta är att förlänga den tid under vilken det förenklade ansökningsförfarandet skall kunna tillämpas; för närvarande gäller att detta skall kunna tillämpas inom två år räknat fr. o. m. den tidpunkt då pensionen drogs in eller minskades. Enligt min uppfattning bör det förenklade förfarandet gälla under fem år från sagda tidpunkt.

Jag avser att förelägga regeringen förslag till förordningsbestämmelser med detta innehåll.

Min bedömning: Den som deltar i arbetsmarknadsutbildning eller är inskriven vid arbetsmarknadsinstitut eller genomgår arbetsprovning eller arbetsträning, som har godkänts av en allmän försäkringskassa, bör ha samma arbetsskadeskydd som den som förvärvsarbetar.

Beredningens förslag: Överesstämmer med min bedömning.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har haft något att erinra mot förslaget.

Skälen för min bedömning: Av 1 kap. 1 § första stycket lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF) framgår att den som förvärvsarbetar i verksamhet i Sverige är försäkrad enligt lagen. I andra stycket samma lagrum föreskrivs att försäkringen även skall gälla den som genomgår utbildning i den mån utbildningen är förenad med särskild risk för arbetskada. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter i detta avseende. Sådana föreskrifter har getts i förordningen (1977:284) om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd. I nämnda förordning anges bl. a. att den som deltar i arbetsmarknadsutbildning, är inskriven vid Ami eller genomgår arbetsprovning eller arbetsträning, som har godkänts av allmän försäkringskassa, omfattas av arbetsskadeförsäkringen under de moment i utbildningen då han utför arbete som stämmer överens med eller till sin art liknar sådant som vanligen utförs vid förvärvsarbete. Detta innebär t. ex. att arbetsskadeförsäkringen inte gäller vid resor till och från arbetsplats där arbetsträningen sker, under raster eller vid teoretiska moment i utbildningen. Genom bestämmelser som arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) utfärdat (AMSFS 1979:7) får dock deltagare i arbetsmarknadsutbildning och inskrivna vid arbetsmarknadsinstitut samma ersättning som anställda och omfattas helt av arbetsskadeförsäkringen. Den som arbetsprövas eller tränas på en arbetsplats där han inte är anställd och som inte är inskriven vid ett Ami har dock den tidigare angivna begränsningen i sitt försäkringsskydd.

En grundläggande princip för rätt till försäkringsskyddet enligt LAF är att utbildningen är förenad med särskild risk för arbetsskada. Så anses vara fallet främst i fråga om utbildning med praktisk inriktning. De utbildningar jag nyss redogjort för hör till denna kategori. Enligt min uppfattning företer de nämnda utbildningarna stora likheter med förvärvsarbete. Den utbildning, provning eller träning som bedrivs sker regelmässigt under förhållanden som inte nämnvärt avviker från dem som gäller i förvärvslivet i övrigt. Riskerna för arbetsskada är således i huvudsak likartade. Den som omfattas av dessa utbildningsformer är främst personer som har en anknytning till arbetsmarknaden. Jag anser det därför vara rimligt att de har samma försäkringsskydd som gäller för arbetsmarknaden i övrigt. Skyddet bör därför inte begränsas till vissa moment i utbildningen. Skyddet bör vidare gälla vid färd till och från utbildningsstället. Jag avser att föreslå regeringen förordningsbestämmelser med detta innehåll.

10 Upprättade lagförslag

Prop. 1989/90:62
Bilaga 1

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom socialdepartementet upprättats förslag till

1. lag om försöksverksamhet med särskild beräkning av sjukpenning vid arbetsgivarinträde,
2. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
3. lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,
4. lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd,
5. lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärande,
6. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Lagförslaget under 6 har upprättats i samråd med chefen för finansdepartementet. Detta lagförslag faller vidare inom lagrådets granskningsområde. Förslaget är emellertid av sådan beskaffenhet att jag anser att lagrådets hörande skulle vara utan betydelse.

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 1.1.

11 Specialmotivering

11.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

3 kap.

7 a §

Ersättning enligt denna paragraf kan utges som ett alternativ till sjukpenning. Det innebär att förutsättningarna för rätt till sjukpenning måste vara uppfyllda även i fråga om ersättning enligt detta lagrum.

Av lagförslaget framgår att ersättningen syftar till att underlätta återgång till arbetet i anslutning till ett sjukdomsfall. Som har framhållits i den allmänna motiveringen (avsnitt 7) innebär detta att förevarande ersättning är avsedd att utges endast när en försäkrad mer tillfälligt på grund av sjukdom är förhindrad att ta sig till arbetsplatsen på vanligt sätt. Om fråga är om bestående eller långvariga nedsättningar i funktionsförmågan skall inte ersättning utges enligt denna paragraf. Det bör sålunda endast undantagsvis komma i fråga att utge ersättning i mer än 90 dagar. Ersättning bör inte heller utges om den försäkrade är berättigad till andra former av stöd med anledning av nedsättningen i funktionsförmågan, såsom bilstöd till handikappade eller kommunal färdtjänst.

Ersättning för merutgifter för resor till och från arbetet utges i stället för sjukpenning. Detta medför att sjukpenning inte kan utges för den tid som merutgiftsersättningen avser. Något hinder finns emellertid inte mot att utge partiell sjukpenning, t. ex. för den del av en dag för vilken merkostnadsersättning för resa inte utges. Om den försäkrade t. ex. arbetar två timmar under en dag, och därvid är berättigad till ersättning för sina

merutgifter för resor, kan sjukpenning utges med tre fjärdedelar av hel sjukpenning för resterande del av samma dag.

Ersättning kan utges för den försäkrades merutgifter för resor. Från ersättningen skall följaktligen frånräknas de kostnader som den försäkrade normalt har för sina resor. Om han t. ex. regelmässigt använder egen bil är det de kostnader som han skulle ha haft för detta färd sätt som skall avräknas.

Paragrafens tredje stycke innehåller en begränsningsregel. Ersättningen för merutgifter får per dag beräknas högst till ett belopp som svarar mot det s. k. sjukpenningstaket per dag, dvs. 516 kr. för år 1989. Det förhållandet att partiell sjukpenning utges för en annan del av samma dag påverkar inte maximibeloppets storlek.

Av lagrummets fjärde stycke framgår att sjukpenning får bytas ut mot ersättning för merutgifter för resor till och från arbetet endast med den försäkrades samtycke.

11.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring

3 kap.

5 d §

Hänvisningen till 3 kap. 7 a § AFL innebär att ersättning för merutgifter för resor till och från arbetet skall kunna träda i stället för arbetsskadesjukpenning. Även den begränsningsregel som finns i sagda lagrum skall tillämpas. Ersättningen för merutgifter får sålunda även när det gäller arbetsskadeförsäkringen bestämmas högst till ett belopp som svarar mot det s. k. sjukpenningstaket enligt lagen om allmän försäkring, dvs. 516 kr. per dag för år 1989.

12 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

dels att

anta förslagen till

1. lag om försöksverksamhet med särskild beräkning av sjukpenning vid arbetsgivarinträde,
2. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
3. lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,
4. lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd,
5. lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärande,
6. lag om ändring i kommunalskattelagen(1928:370),

dels att

7. godkänna att från anslaget *D 1. Bidrag till sjukförsäkringen*

och *inkomsttiteln 1221 Sjukförsäkringsavgift*, netto 500 milj. kr. får disponeras för försäkringskassornas kostnader för köp av rehabiliteringstjänster (avsnitt 2) och 10 milj. kr. för betalning av rehabiliteringsinsatser i samband med försöksverksamhet vid två försäkringskassor för effektivare rehabilitering (avsnitt 3).

Vidare hemställer jag att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om

8. försäkringskassornas styrelser och socialförsäkringsnämndernas medverkan vid köp av yrkesinriktade rehabiliteringstjänster (avsnitt 2),

9. klarläggande av orsakerna till den ökande korttidsfrånvaron och översynen av försäkringskassornas kontrollverksamhet (avsnitt 4),

10. förenklad ansökan om förtidspension eller sjukbidrag (avsnitt 8) samt

11. försäkringsskydd vid arbetsprövning och arbetsträning (avsnitt 9).

1 Förslag till

Lag om försöksverksamhet med särskild beräkning av sjukpenning vid arbetsgivarinträde

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får enligt denna lag meddela föreskrifter om försöksverksamhet med särskild beräkning av sjukpenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd.

2 § Föreskrifterna skall avse särskilt angivna arbetsgivare och arbetstare som är bundna av kollektivavtal som avses i 3 kap. 16 § tredje stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Föreskrifterna får gälla längst till utgången av juni 1992.

3 § Med avvikelse från 3 kap. 4 och 10 – 10 b §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring samt 3 kap. 5 – 5 c §§ lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring får det, för den dag då anmälan om sjukdomsfallet gjordes och de följande 13 dagarna i sjukperioden, föreskrivas

1. att sjukpenningen skall beräknas på den lön som skulle ha betalats ut om den försäkrade hade arbetat under den period han varit frånvarande på grund av sjukdom; en sådan beräkning får dock inte grundas på den del av lönen som för år räknat överstiger sju och en halv gånger basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring,

2. att sjukpenningen, till den del den grundar sig på inkomst av anställning från en annan arbetsgivare eller på inkomst av annat förvärvsarbete, skall utges till den försäkrade, om sjukpenningen överstiger det enligt 1 beräknade sjukpenningbeloppet.

4 § Föreskrifter som meddelas enligt denna lag får tillämpas endast om en skriftlig överenskommelse gäller mellan den ifrågavarande arbetsgivaren och den allmänna försäkringskassan om samarbete beträffande utbetalning av sjukpenning och andra därmed sammanhängande frågor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om sådana överenskommelser.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990 och gäller till utgången av juni 1992.

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:381) om allmän försäkring¹

dels att 3 kap. 7, 9 och 9 a §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 3 kap. 7 a §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 kap.

7 §

Sjukpenning utgår vid sjukdom, som förorsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften. Såsom sjukdom anses jämväl sådant tillstånd av nedsatt arbetsförmåga, som förorsakats av sjukdom för vilken sjukpenning utgivits och som alltjämt kvarstår efter sjukdomens upphörande.

Vid fullständig nedsättning av arbetsförmågan utgives hel sjukpenning. I annat fall utgår halv sjukpenning.

Allmän försäkringskassa må, när skäl äro därtill, påfordra att nedsättning av arbetsförmågan styrkes genom intyg av läkare.

Sjukpenning utges vid sjukdom som sätter ned den försäkrades arbetsförmåga med minst en fjärdedel. Med sjukdom jämställs ett tillstånd av nedsatt arbetsförmåga, som orsakats av sjukdom för vilken sjukpenning utgetts och som fortfarande kvarstår efter det att sjukdomen upphört.

Saknar den försäkrade arbetsförmåga utges hel sjukpenning. Om arbetsförmågan inte saknas helt men är nedsatt med minst tre fjärdedelar utges tre fjärdedels sjukpenning. Är arbetsförmågan nedsatt i mindre grad men med minst hälften utges halv sjukpenning. I annat fall utges en fjärdedels sjukpenning.

Försäkringskassan får när det finns skäl till det kräva att läkarintyg ges in för att styrka nedsättning av arbetsförmågan.

7 a §

För att underlätta återgång till arbete i anslutning till ett sjukdomsfall får i stället för den sjukpenning som annars skulle ha utgetts enligt 7 § andra stycket ersättning utges för den försäkrades merutgifter för resor till och från arbetet.

Merutgifterna skall ha uppkommit på grund av att den försäkrades hälsotillstånd inte tillåter honom att utnyttja det färd sätt som han normalt använder för sådana resor.

Ersättning för dag får utges med högst ett belopp som svarar mot hel sjukpenning beräknad enligt 4 §

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

första stycket på en sjukpenninggrundande inkomst som uppgår till sju och en halv gånger basbeloppet.

Ersättning enligt denna paragraf får utges endast med den försäkrades samtycke.

9§²

En försäkrad kvinna har rätt till havandeskapspenning, om havandeskap har satt ned hennes förmåga att utföra uppgifterna i sitt förvärvsarbete med minst *hälften* och hon inte kan omplaceras till annat mindre ansträngande arbete enligt bestämmelserna i 12§ lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m.

En försäkrad kvinna har rätt till havandeskapspenning, om havandeskap har satt ned hennes förmåga att utföra uppgifterna i sitt förvärvsarbete med minst *en fjärdedel* och hon inte kan omplaceras till annat mindre ansträngande arbete enligt bestämmelserna i 12§ lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m.

En kvinna har även rätt till havandeskapspenning om hon inte får sysselsättas i sitt förvärvsarbete på grund av en föreskrift om förbud mot arbete under havandeskap, som har meddelats med stöd av 3 kap. 16§ arbetsmiljölagen (1977:1160), och hon inte kan omplaceras till annat arbete enligt bestämmelserna i 12§ lagen om rätt till ledighet för vård av barn, m. m.

Havandeskapspenning utges i fall som avses i första stycket för varje dag som nedsättningen består, dock tidigast från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse, och i fall som avses i andra stycket för varje dag som förbudet gäller. Havandeskapspenning utges längst till och med den elfte dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse.

Havandeskapspenning utges med belopp som motsvarar kvinnans sjukpenning enligt 4§.

9 a §³

En kvinna som önskar erhålla havandeskapspenning skall göra ansökan därom. Den allmänna försäkringskassan får påfordra att kvinnan till stöd för sin rätt till havandeskapspenning inger utlåtande av sin arbetsgivare samt läkarutlåtande.

I beslutet om havandeskapspenning skall anges under vilken tid ersättning kan utges.

Vad i lag eller annan författning föreskrivs om sjukpenning gäller i fråga om havandeskapspenning med undantag av bestämmelserna om karenstid i 11§. Havandeskapspenning utges inte i den mån kvin-

Vad i lag eller annan författning föreskrivs om sjukpenning gäller i fråga om havandeskapspenning med undantag av bestämmelserna *om ersättning för merutgifter i 7 a § och* om karenstid i 11§. Havande-

² Senaste lydelse 1985:83.

³ Senaste lydelse 1985:83.

Nuvarande lydelse

nan för samma tid uppbär sjukpenning.

Föreslagen lydelse

skapspenning utges inte i den mån kvinnan för samma tid uppbär sjukpenning.

Prop. 1989/90: 62

Bilaga 1: 1

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.
 2. Äldre föreskrifter i 3 kap. 7§ skall fortfarande gälla i fråga om sjukpenning som avser tid före ikraftträdandet.
 3. Äldre föreskrift i 3 kap. 9§ skall fortfarande gälla om det vid ikraftträdandet är mindre än 60 dagar kvar till den beräknade tidpunkten för barnets födelse.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring¹

dels att 3 kap. 5 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 3 kap. 5 d §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

5 §²

Vid sjukdom som efter samordningstidens slut sätter ned den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst hälften utgår sjukpenning från arbetsskadeförsäkringen.

Saknar den försäkrade förmåga att skaffa sig inkomst, utges hel sjukpenning. I annat fall utges halv sjukpenning.

Vid sjukdom som efter samordningstidens slut sätter ned den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel utges sjukpenning från arbetsskadeförsäkringen.

Saknar den försäkrade förmåga att skaffa sig inkomst, utges hel sjukpenning. *Om denna förmåga inte saknas helt men är nedsatt med minst tre fjärdedelar utges tre fjärdedels sjukpenning. Är förmågan nedsatt i mindre grad men med minst hälften utges halv sjukpenning. I annat fall utges en fjärdedels sjukpenning.*

Om inte annat följer av 5 a–5 c §§ utgör hel sjukpenning för dag en trehundraextiofemtedel av den försäkrades sjukpenningunderlag enligt 6 §. Sjukpenningen avrundas till närmaste hela kronor. När sjukpenning skall utges till den försäkrade för sådan tid, för vilken denne har erhållit sjukpenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, får sjukpenningen dock beräknas till det sammanlagda belopp som har betalats ut för samma tid ökat med en niondel. Det sålunda beräknade beloppet avrundas till närmaste hela kronor.

Som sjukperiod anses tid, under vilken en försäkrad i oavbruten följd lider av sjukdom som avses i första stycket.

5 d §

Föreskrifterna i 3 kap. 7 a § lagen (1962:381) om allmän försäkring tillämpas även i fråga om sjukpenning enligt denna lag.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

2. Äldre föreskrifter i 3 kap. 5 § skall fortfarande gälla i fråga om sjukpenning som avser tid före ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1977:264.

² Senaste lydelse 1988:1538.

Lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt
personskadeskydd

Härigenom föreskrivs att 13 § lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

13 §

Den som avses i 1 § första stycket 1 har rätt till särskild sjukpenning, om han under grundutbildning eller därtill omedelbart anslutande repetitionsutbildning har ådragit sig sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned hans förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst *hälften* och sjukdomen *ej berättigar* till annan ersättning enligt denna lag. Detta gäller även vid sjukdom som har ådragits under utryckningsmånaden eller månaden efter denna.

Den som avses i 1 § första stycket 1 har rätt till särskild sjukpenning, om han under grundutbildning eller därtill omedelbart anslutande repetitionsutbildning har ådragit sig sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned hans förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst *en fjärdedel* och sjukdomen *inte ger rätt* till annan ersättning enligt denna lag. Detta gäller även vid sjukdom som har ådragits under utryckningsmånaden eller månaden efter denna.

Särskild sjukpenning beräknas på ersättningsunderlag som sägs i 4 kap. 10 § andra stycket lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

Är den som har rätt till särskild sjukpenning samtidigt *berättigad* till sjukpenning enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring, *utgår* den särskilda sjukpenningen endast i den mån den är högre.

Om den som har rätt till särskild sjukpenning samtidigt *har rätt* till sjukpenning enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring, *utges* den särskilda sjukpenningen endast i den mån den är högre.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.
2. Äldre föreskrifter skall fortfarande gälla i fråga om särskild sjukpenning som avser tid före ikraftträdandet.

Lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Hel smittbärrpenning utges till en smittbärare som måste avstå helt från förvärvsarbete. *Halv* smittbärrpenning utges till en smittbärare som arbetar högst hälften av den tid han annars skulle ha arbetat.

Hel smittbärrpenning utges till en smittbärare som måste avstå helt från förvärvsarbete. *En fjärdedels, halv eller tre fjärdedels* smittbärrpenning utges till en smittbärare som arbetar högst *tre fjärdedelar, hälften respektive en fjärdedel* av den tid han annars skulle ha arbetat.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.
2. Äldre föreskrifter skall fortfarande gälla i fråga om smittbärrpenning som avser tid före ikraftträdandet.

6 Förslag till

Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Häri genom föreskrivs att 19 § kommunalskattelagen (1928:370) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §¹

Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas *icke*:

vad som vid bodelning tillfallit make eller sambo eller vad som förvärvats genom arv, testamente, fördel av oskift bo eller gåva;

vinst vid icke yrkesmässig avyttring av lös egendom i andra fall än som avses i 35 § 3—4 mom.;

vinst i svenskt lotteri eller vinst vid vinstdragning på här i riket utfärdade premieobligationer och ej heller sådan vinst i utländskt lotteri eller vid vinstdragning på utländska premieobligationer, som uppgår till högst 100 kronor;

ersättning, som på grund av försäkring jämlikt lagen (1962:381) om allmän försäkring, lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring eller lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring tillfallit den försäkrade, om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst av 6 000 kronor eller högre belopp för år eller utgör föräldrapenning, så ock sådan ersättning enligt annan lag eller särskild författning, som utgått annorledes än på grund av sjukförsäkring, som nyss sagts, till någon vid sjukdom eller olycksfall i arbete eller under militärtjänstgöring eller i fall som avses i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd eller lagen (1977:267) om krigsskadeersättning till sjömän om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst av 6 000 kronor eller högre belopp för år, ävensom ersättning, vilken vid sjukdom eller olycksfall tillfallit någon på grund av annan försäkring, som icke tagits i samband med tjänst, dock att till skattepliktig inkomst räknas ersättning i form av pension eller i form av livränta i den mån livräntan är skattepliktig enligt 32 § 1 eller 2 mom., så ock ersättning som utgår på grund av trafikförsäkring eller, med nedan angivet undantag, annan ansvarighetsförsäkring eller på grund av skadeståndsförsäkring och avser förlorad inkomst av skattepliktig natur;

ersättning på grund av ansvarighetsförsäkring enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer till den del ersättningen utgår under de första trettio dagarna av den tid den skadade är arbetsoförmögen och beräknas så att ersättningen uppgår för insjuknandedagen till högst 30 kronor och för övriga dagar till högst 6 kronor för dag;

belopp, som till följd av försäkringsfall eller återköp av försäkringen utgått på grund av kapitalförsäkring;

försäkringsersättning eller annan ersättning för skada på egendom, dock att skatteplikt föreligger dels i den mån ersättningen avser driftbyggnad på jordbruksfastighet, byggnad på fastighet som avses i 24 § 1 mom., byggnad som är avsedd för användning i ägarens rörelse eller sådan del av värdet av markanläggning som får dras av genom årliga värdeminskningsavdrag, dels i den mån köpeskilling, som skulle ha influtit om den försäkrade eller skadade egendomen i stället hade sålts, hade varit att hänföra till intäkt av fastighet eller av rörelse och dels i den mån ersättningen eljest motsvarar

¹ Senaste lydelse 1988:1530.

skattepliktig intäkt av eller avdragsgill omkostnad för fastighet eller rörelse; vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring som tagits i samband med tjänst, samt vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;

ersättning jämlikt lagen (1956:293) om ersättning åt smittbärare om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst av 6 000 kronor eller högre belopp för år;

periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk intäkt, som icke utgör vederlag vid avyttring av egendom, i den mån givaren enligt 20 § eller punkt 5 av anvisningarna till 46 § icke är berättigad till avdrag för utgivet belopp;

stipendium som är avsett för mottagarens utbildning och inte utgör ersättning för arbete som har utförts eller skall utföras för utgivarens räkning;

studiestöd enligt 3 eller 4 kap. studiestödslagen (1973:349), internatbidrag, studielån och resekostnadsersättning enligt 6 och 7 kap. samma lag samt sådant särskilt bidrag vilket enligt av regeringen eller statlig myndighet meddelade bestämmelser utgår till deltagare i arbetsmarknadsutbildning samt med dem i fråga om sådant bidrag likställda, och äger i följd härav den bidragsberättigade icke göra avdrag för kostnader som avsetts skola bestri-
das med bidrag av förevarande slag;

allmänt barnbidrag och förlängt barnbidrag;

lön eller annan gottgörelse, för vilken skall erläggas skatt enligt lagen (1958:295) om sjömansskatt;

kontantunderstöd, som utgives av arbetslöshetsnämnd med bidrag av statsmedel;

handikappersättning enligt 9 kap. 2 och 3 §§ lagen om allmän försäkring, sådan del av vårdbidrag enligt 9 kap. 4 och 4 a §§ samma lag som utgör ersättning för merkostnader samt hemsjukvårdsbidrag och hemvårdsbidrag, som utgår av kommunala eller landstingskommunala medel till den vårdbehövande;

handikappersättning enligt 9 kap. 2 och 3 §§ lagen om allmän försäkring, sådan del av vårdbidrag enligt 9 kap. 4 och 4 a §§ samma lag som utgör ersättning för merkostnader, *ersättning för merutgifter för resor enligt 3 kap. 7 a § samma lag eller enligt 3 kap. 5 d § lagen om arbetsskadeförsäkring eller 10 § lagen om statligt personskadeskydd* samt hemsjukvårdsbidrag och hemvårdsbidrag, som utgår av kommunala eller landstingskommunala medel till den vårdbehövande;

kommunalt bostadstillägg enligt lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension;

kommunalt bostadstillägg till handikappade;

bostadsbidrag som avses i lagen (1988:786) om bostadsbidrag;

bidrag enligt lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn;

ersättning som fastställts av allmän domstol eller utgått av allmänna medel till den som – utan att det skett yrkesmässigt – inställt sig inför

domstol eller annan myndighet, om ersättningen avser reseersättning, traktamente eller ersättning för tidspillan;

sådan gottgörelse för utgift eller kostnad som arbetsgivare uppburit från personalstiftelse ur medel, för vilka avdrag icke medgivits vid taxering, vid första tillfälle dylika medel finnas i stiftelsen;

gottgörelse som arbetsgivare uppburit från pensionsstiftelse, till den del stiftelsen ej ägt andra medel för att lämna gottgörelsen än sådana för vilka avdrag icke åtnjutits vid avsättning till stiftelsen;

intäkter av försäljning av vilt växande bär och svampar samt kottar som den skattskyldige själv plockat till den del intäkterna under ett beskattningsår inte överstiger 5 000 kronor, såvida intäkterna inte kan hänföras till rörelse som den skattskyldige driver eller utgör lön eller liknande förmån;

ränta enligt 61 § lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt, 69 § 1 och 2 mom., 69 a § tredje stycket eller 75 a § fjärde stycket uppbördslagen (1953:272), 36 § 3 mom. lagen (1958:295) om sjömansskatt, 22 § tullagen (1973:670), 20 § lagen (1982:1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar, 5 kap. 13 § lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter, 40 § lagen (1984:404) om stämpel-skatt vid inskrivningsmyndigheter, 24 § lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare eller 32 och 34 §§ tullagen (1987:1065);

ränta som enligt bestämmelserna i 37 § 8 mom. c) och d) taxeringslagen (1956:623) inte redovisas i kontrolluppgift om sådan ränta för den skattskyldige under ett beskattningsår sammanlagt inte uppgår till 500 kronor.

Beträffande vissa försäkringsbelopp som utgår till lantbrukare, skogsbrukare, yrkesfiskare, renskötare m.fl. gäller särskilda bestämmelser i punkt 16 av anvisningarna till 21 § och i punkt 11 av anvisningarna till 28 §.

(Se vidare anvisningarna.)

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990 och tillämpas första gången vid 1991 års taxering.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 december 1989

Föredragande: statsrådet Thalén

Anmälan till proposition om insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet, m. m.

1 Arbetslivsfonden

1.1 Inledning

För att komma till rätta med den ökade utslagningen från arbetslivet krävs förändringar av bl. a. arbetsmiljön och sättet att organisera arbetet. Lika angeläget är att ge de människor som slagits ut eller riskerar att slås ut möjligheter att gå tillbaka till arbetslivet.

Arbetsmiljökommissionen (A 1988:03), som tillsattes hösten 1988, skall enligt sina direktiv lägga fram förslag till åtgärder, som dels förhindrar utslagningen från arbetslivet, dels möjliggör förändringar av de arbetsmiljöer som ger skador och ohälsa. Kommissionen skall lämna sina förslag senast i juni månad 1990.

I kompletteringspropositionen våren 1989 angav regeringen inriktningen av det fortsatta reformarbetet när det gäller arbetslivsfrågor, inncfattande arbetsmiljö och rehabilitering. Utslagning från arbetslivet skall motverkas genom förebyggande insatser och genom mer aktiva åtgärder för att göra det möjligt för redan drabbade att, om de önskar, gå tillbaka till arbetslivet.

Denna inriktning kan nu ytterligare konkretiseras.

Genom beslut den 7 juni 1989 (FiU30, rskr. 327) har riksdagen antagit en lag (1989:484) om arbetsmiljöavgift. Lagen föreskriver att arbetsgivare skall betala en särskild arbetsmiljöavgift om 1,5% av det i lagen (1981:691) om socialavgifter angivna avgiftsunderlaget för folkpensionsavgiften. Avgiften skall avse ersättningar som betalas ut under perioden september 1989 – december 1990. I lagen sägs att avgifterna skall föras till en fond, som benämns arbetslivsfonden. Fondens tillgångar skall utgöra bidrag till arbetsgivare för utgifter dels för rehabiliteringsåtgärder för anställda med långvarigt nedsatt hälsa, dels för åtgärder för att nedbringa anställdas sjukfrånvaro, dels för investeringar för bättre arbetsmiljö i den mån det inte enligt lag eller annan författning åligger arbetsgivaren att göra sådan investering.

I riksdagens beslut uttalas att ändamålsbestämmelserna har utformats så att fondens medel skall kunna utnyttjas också för åtgärder som kan bli aktuella genom arbetsmiljökommissionens arbete.

Riksdagens beslut har tillkommit efter överläggningar mellan socialdemokraterna och centern och syftar till att dämpa överhettningen i ekonomin samt öka utbudet av arbetskraft. I beslutet sägs också att det är angeläget att minska antalet förtidspensionärer och långtidssjukskrivna.

Riksdagen har vidare beslutat att det får ankomma på regeringen att till riksdagen återkomma med förslag om lämplig organisation och de närmare tillämpningsföreskrifter som erfordras för förvaltning och fördelning av fondens tillgångar. I sammanhanget skall också prövas när under perioden 1990–1991 som utbetalningar från fonden skall påbörjas och vilken regional anknytning som krävs. Tills vidare sätts avgiften in på ett särskilt konto i riksgäldskontoret.

Arbetsmiljökommissionen har den 27 oktober 1989 kommit in med en skrivelse med synpunkter och förslag på användningen av arbetslivsfondens medel samt på lämplig organisation för förvaltning och fördelning av fondens medel.

Mot bakgrund av riksdagens beslut kommer jag i det följande att lämna förslag till riktlinjer dels för hur arbetslivsfondens medel bör användas, dels till en organisation för bidragsprövningen. Vidare lämnas förslag om förvaltningen av fondens medel.

1.2 Riktlinjer för användning av arbetslivsfondens medel

1.2.1 Principiella utgångspunkter

Långtidssjukskrivningarna liksom antalet förtidspensioneringar har ökat kraftigt under senare år. I dag finns ca 350 000 förtidspensionärer och ca 150 000 personer som är sjukskrivna längre period än tre månader. Ju längre sjukskrivningen varar desto svårare blir det att klara återgången till arbetet. Samhällets kostnader för de långa sjukfallen är betydande, men viktigare är ändå att det bakom de enskilda fallen döljer sig mänskliga problem och lidanden av betydande mått. Det är bl. a. mot denna bakgrund som arbetsmiljöavgiften har införts.

Genom riksdagens beslut om att en arbetslivsfond skall inrättas har förutsättning skapats för en unik och kraftfull offensiv för en förnyelse av arbetslivet. Fonden ger möjligheter till en kraftsamling över hela landet och en samlad offensiv för att bl. a. skapa "det goda arbetet". Fondens medel kommer att kunna användas både till rehabiliterings- och anpassningsåtgärder och till andra åtgärder i arbetsmiljön. Enligt min mening är det viktigt att fondens medel utnyttjas så att det skapas en balans och nära koppling mellan arbetsplats- och individriktade åtgärder så att rehabiliteringsinsatser för enskilda arbetsskadade kombineras med arbetsmiljöförbättringar för att motverka att nya skador uppkommer. Användningen av medlen till arbetsmiljöinvesteringar begränsas dock enligt riksdagens beslut av att sådana investeringar som arbetsgivaren är skyldig att ombesörja enligt lag eller annan författning inte avses vara bidragsberättigande. Detta innebär att det ekonomiska ansvaret för nödvändiga arbetsmiljöinvesteringar även i fortsättningen åvilar arbetsgivaren.

Samtidigt är det emellertid viktigt att de medel som tillförs fonden kom-

mer att utnyttjas så att utslagningen i arbetslivet kan motverkas på ett långsiktigt sätt. Insatserna som görs på arbetsmiljöområdet skall därför inriktas på att förhindra arbetsskador och därav följande utslagning från arbetslivet. Det är också viktigt att arbetslivsfonden används som ett effektivt instrument för att bryta utvecklingen när det gäller långtidssjukskrivning och förtidspensioneringar. Fördelning av medlen bör inte ske på sådant sätt att det uppstår en regional obalans över riket.

Mot bakgrund av vad jag nu har sagt kommer jag i det följande, inom ramen för riksdagens beslut om att införa arbetsmiljöavgiften, att lämna förslag till vissa riktlinjer för användningen av fondens medel inom de två huvudområdena arbetsmiljöförbättrande åtgärder (arbetsplatsåtgärder) samt rehabiliterings- och arbetsanpassningsåtgärder (individinriktade åtgärder). Dessa riktlinjer avses bl. a. utgöra en vägledning för den bidragsprövning som blir en följd av riksdagens beslut. Sedan arbetsmiljökommissionen har avlämnat sina förslag skall fondens medel också kunna användas för åtgärder som då kan bli aktuella och överensstämmer med fondens ändamål och riktlinjer för verksamheten.

I avsikt att något klargöra bidragsområdets avgränsning kommer jag i samband med riktlinjerna att behandla arbetsgivarnas skyldigheter vad gäller förebyggande arbetsmiljöåtgärder samt rehabiliterings- och arbetsanpassningsåtgärder.

1.2.2 Bidrag till arbetsmiljöförbättrande åtgärder

Mitt förslag: Bidrag från arbetslivsfonden ges bl. a. för att

- bygga upp referensarbetsplatser som kan utvecklas till förebilder för andra liknande arbetsplatser
- stödja utvecklings- och försöksverksamhet bl. a. när det gäller arbetsorganisatoriska förändringar
- stödja projekt som avser planering, ledning och uppföljning av verksamheten från arbetsmiljösynpunkt
- stödja riktade utbildnings- och informationsinsatser på arbetsmiljöområdet
- stödja sådana konkreta arbetsmiljöåtgärder som arbetsgivaren inte är skyldig att vidta.

Bidrag ges inte för sådana åtgärder som utgör ett led i den normala driften av en verksamhet eller utgör ett normalt rationaliserings- eller utvecklingsarbete.

Bidrag ges till projekt både inom offentlig och privat sektor.

Skälen för mitt förslag: Stöd till arbetsmiljöförbättrande åtgärder skall enligt riksdagens beslut endast lämnas om det inte åligger arbetsgivaren enligt lag eller författning att svara för dem. Som en huvudprincip skall således gälla att kostnader för nödvändiga åtgärder för att arbetsmiljön skall vara tillfredsställande bärs av arbetsgivaren ifråga.

Enligt 3 kap. 2 § arbetsmiljölagen skall arbetsgivaren vidta alla åtgärder

som behövs för att förebygga att arbetstagare utsätts för ohälsa eller olycksfall. Han skall vidare bl. a. ägna uppmärksamhet åt att arbetet planläggs och anordnas så att en tillfredsställande arbetsmiljö skapas. Av detta följer att arbetsgivaren har ett mycket långtgående ansvar för förebyggande åtgärder enligt arbetsmiljölagen. Möjligheterna att ekonomiskt stödja vanliga arbetsmiljöförbättringar är därigenom begränsade.

Vidare är det viktigt att stöd till arbetsmiljöinsatser inte ges på sådant sätt att konkurrensen snedvrids eller så att det får handelspolitiska konsekvenser.

Utgångspunkten för bidrag till åtgärder på arbetsplatserna bör, mot bakgrund av riksdagens beslut, vara att skapa förutsättningar för varaktiga och genomgripande förändringar av arbetsmiljöer som annars leder till ohälsa.

Medlen bör därför kunna användas bl. a. för att bygga upp referensarbetsplatser, som tillgodoser höga krav på säkerhet, teknik, utvecklad arbetsorganisation, ergonomi och god arbetsmiljö i övrigt. Detta är inte minst viktigt med hänsyn till den ökande datoriseringen av arbetsplatserna. Dessa referensarbetsplatser skall sedan kunna vara förebilder vid nyinvesteringar och förändringar. Även i andra fall när det gäller att t. ex. införa en ny arbetsorganisation eller andra mer omfattande investeringar med syfte att förbättra arbetsmiljön bör arbetsgivaren kunna erhålla bidrag för de merkostnader, som åtgärderna innebär jämfört med vad en traditionellt utformad arbetsplats skulle ha kostat. Det kan också gälla sådana projekt där viss osäkerhet råder om just den valda åtgärden kan leda till det avsedda resultatet alltså projekt där ett visst risktagande görs. Även när det gäller att utforma åtgärds- och handlingsplaner för att minska riskerna för arbetsrelaterad ohälsa och för att förbättra de psykiska och sociala förhållandena bör bidrag kunna lämnas.

Inom ramen för stöd till arbetsorganisatoriska förändringar bör särskilt kunna beaktas åtgärder som avser styrningen av arbetet och som medför ett förbättrat individuellt inflytande för den enskilde arbetstagaren över arbetssituationen. Även åtgärder för att planera, leda och följa upp arbetsmiljöverksamheten vid ett företag eller en myndighet bör kunna stödjas. Detsamma bör gälla för riktade utbildnings- och informationsinsatser på arbetsmiljöområdet. Dessa åtgärder bör om det är ändamålsenligt också kunna genomföras gemensamt av flera arbetsgivare.

Arbetslivsfonden bör också kunna ge stöd till olika slag av utvecklings- och försöksverksamheter som syftar till att förbättra de psykiska och sociala förhållandena i arbetsmiljön. Det kan exempelvis gälla åtgärder mot stress, isolering och mobbning på arbetsplatsen.

Som jag nyss har anfört bör allmänt gälla att bidrag inte skall kunna lämnas för kostnader som hänför sig till den normala driften av en verksamhet. Investeringar som skall kunna komma ifråga för särskilt stöd — med hel eller delvis finansiering — bör innebära en satsning som går utöver normalt rationaliserings- och utvecklingsarbete.

Mitt förslag: Bidrag från arbetslivsfonden kan lämnas för rehabiliterings- och arbetsanpassningsåtgärder som i huvudsak är yrkesinriktade och vilka avser

- rehabiliterande åtgärder såsom arbetsträning m. m.
- förändrade arbetsuppgifter eller förändrade arbetsmetoder
- åtgärder för anpassning av arbetsplatsen bl. a. vad gäller arbetshjälpmedel
- åtgärder vad gäller attitydpåverkan m. m.
- riktade utbildnings- och informationsinsatser.

Bidrag kan vidare lämnas för att stödja uppbyggnad och utveckling av nya rehabiliteringsmetoder.

Skälen för mitt förslag: Rehabiliterande åtgärder riktade till arbetstagare kan vara av olika slag. Det är vanligt att man skiljer på medicinsk, social och yrkesinriktad rehabilitering. Den medicinska rehabiliteringen avser närmast att återställa grundläggande funktioner och tillhör sjukvårdshuvudmännens ansvarsområde, medan primärkommunerna främst svarar för frågor rörande social rehabilitering som service, råd, upplysning och bistånd i personliga angelägenheter. Den yrkesinriktade rehabiliteringen avser vanligen insatser som skall kunna underlätta för människor, som på grund av fysiskt, psykiskt eller förståndsmässigt handikapp har svårt att kunna få och/eller behålla ett arbete. I den yrkesinriktade rehabiliteringen ingår bl. a. åtgärder för arbetsanpassning, dvs. individinriktade åtgärder i den fysiska arbetsmiljön.

Försäkringskassornas rehabiliteringsansvar regleras främst i lagen (1962: 381) om allmän försäkring (AFL). De skall bl. a. vidta åtgärder för att förkorta sjukdomstiden eller på annat sätt helt eller delvis förebygga eller häva nedsättning av den försäkrades arbetsförmåga.

Försäkringskassorna förfogar dock inte över egna rehabiliteringsresurser. De instanser som på olika sätt medverkar med konkreta arbetsinriktade rehabiliterande åtgärder är främst arbetsgivare, företagshälsovård och arbetsmarknadsmyndigheter.

Rehabiliteringsberedningen har i sitt betänkande (SoU 1988:41) Tidig och samordnad rehabilitering schematiskt angett åtgärder som kan ingå i en yrkesinriktad rehabilitering:

- Åtgärder för den enskilda arbetstagaren, t. ex. arbetsprövning, arbetsträning, inskolning, utbildning, kamratstöd, "fadder", psykosociala insatser, ryggskola och liknande, anpassad arbetstid m. m.
- Åtgärder beträffande arbetsinnehåll och arbetsorganisation, t. ex. helt eller delvis förändrade arbetsuppgifter, omplacering, arbetsrotation, lagarbete m. m.
- Åtgärder för arbetsplatserna som ändring av den fysiska miljön t. ex. för att minska belastning, anskaffning av särskild utrustning för att anpassa arbetsplatsen efter enskilda arbetstagares särskilda behov m. m.
- Åtgärder för övriga på arbetsplatsen, t. ex. attitydpåverkan, informa-

tion, mer generella psykosociala insatser, utbildning av arbetsledare, skyddsombud m. fl.

De individinriktade åtgärderna som görs med stöd av medel från arbetslivsfonden bör främst vara sådana som kan ingå i en yrkesinriktad rehabilitering. Bidragen bör således inte användas för att betala medicinsk eller social rehabilitering.

När det gäller avgränsningen mot åtgärder som kan anses vara ett ansvar för arbetsgivaren är denna svårare att göra. Det finns i dag, med undantag av den statliga sektorn, inte något uttryckligen i författning angivet rehabiliteringsansvar för arbetsgivaren.

Arbetsmiljölagen (1977:1160) innehåller däremot vissa bestämmelser som innebär att arbetsgivaren har ett ansvar för individuell anpassning av arbetsmiljön till enskilda arbetstagares förutsättningar. Enligt målsättningsbestämmelsen i 2 kap. 1 § i denna lag skall arbetsförhållandena anpassas till människans förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende. Enligt 3 kap. 3 § åligger det arbetsgivaren att ta hänsyn till arbetstagarens särskilda förutsättningar för arbetet. Vidare skall det vid arbetets planläggning och anordnande beaktas att människors förutsättningar att utföra arbetsuppgifter är olika.

Enligt uttalanden i förarbetena till arbetsmiljölagen (prop. 1976/77:149 om arbetsmiljölag m. m.) innebär dessa bestämmelser bl. a. att arbetsgivaren måste ta hänsyn till den enskilde arbetstagarens ålder, yrkesvana och andra individuella förutsättningar. Vidare skall det vid planering av arbetsmiljön beaktas att människor är olika och att arbetshandikapp är vanliga i arbetslivet. Även betydelsen av att främja sysselsättningsmöjligheterna framhölls. Det angavs bl. a. att även om inte varje arbetsplats och däri utfört arbete kan anpassas till de skilda förutsättningarna hos varje enskild människa, bör det förebyggas att onödiga hinder uppstår när det gäller att sysselsätta människor med något slag av handikapp.

De angivna frågorna behandlades även i samband med att det år 1985 infördes en bestämmelse i 6 kap. 9 § arbetsmiljölagen om att skyddskommittén på ett arbetsställe skall verka för att en på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet bedrivs på arbetsstället.

Av det anförda torde följa att arbetsgivaren är skyldig att göra viss individuell anpassning av arbetsplatsen eller erbjuda andra arbetsuppgifter när så kan ske. Det finns emellertid inte någon klart utbildad praxis hur omfattande anpassningsåtgärder som kan krävas eller vilka åtgärder arbetsgivaren skall vidta, t. ex. för att utbilda eller på annat sätt förbereda en anställd för ändrade arbetsuppgifter.

Vid prövning av om bidrag skall lämnas för individuellt inriktade rehabiliteringsåtgärder får den prövande instansen bedöma om det kan anses skäligt att kräva att arbetsgivaren genomför åtgärden utan särskilt stöd. Bidrag bör kunna utbetalas för sådant som kan anses vara kostnader för åtgärder som får anses gå utöver vad som är skäligt att begära av arbetsgivaren. Detsamma bör kunna gälla ifråga om åtgärder som syftar till att nedbringa de anställdas sjukfrånvaro.

Åtgärder som bör kunna stödjas från arbetslivsfonden kan vara arbetshjälpmedel eller arbetsplatsanpassningar, som har huvudsakligt syfte

att förebygga sjukskrivningar och ge sjukskrivna möjlighet att återgå i arbete. Om åtgärderna samtidigt innebär en rationalisering eller är allmänt produktionshöjande bör bidragets storlek kunna justeras med hänsyn till detta och täcka vad som kan anses vara en merkostnad till följd av den enskilde arbetstagarens särskilda behov.

Vidare bör fonden kunna stödja uppbyggnad och utveckling av nya rehabiliteringsmetoder och försöksverksamheter som rör individuell rehabilitering. Fonden bör i dessa fall kunna lämna bidrag för de kostnader som är förknippade med att pröva och utveckla nya metoder och verksamheter.

Rehabiliteringsberedningens schema över olika rehabiliterande insatser bör kunna utgöra en vägledning för vilka slag av åtgärder, som det kan bli aktuellt att stödja. Det kan exempelvis gälla särskilda insatser för anställda som är eller riskerar att bli långtidssjuka eller förtidspensionerade och avse arbetsprövning, träning, omskolning och andra individinriktade insatser.

Stöd bör kunna lämnas för att ge arbetsgivare tillgång även till externa resurser, t. ex. särskilda insatser från företagshälsovården, köp av tjänster från rygginstitut och motsvarande, arbetsmarknadsinstitut, Samhall och AMU-gruppen. Det kan också bli aktuellt att stödja särskilda program för fysisk träning, som har anknytning till arbetet. Medlen bör vidare kunna användas för utbildning, information och attitydpåverkan, vars syfte är att förebygga arbetsskador och öka kunskapen om hur brister i arbetsmiljön kan åtgärdas. Även riktade utbildnings- och informationsinsatser med samma syfte bör kunna omfattas av bidrag.

1.2.4 Organisationsfrågor

Mitt förslag: En mycket begränsad organisation som bl. a. skall svara för bidragsprövningen byggs upp. Organisationen har en central styrelse och länsvisa regionala styrelser. Resurser hos befintliga myndigheter och organisationer används så långt möjligt.

Den föreslagna organisationen påbörjar sin verksamhet så snart som möjligt efter det att riksdagen fattat beslut härom. Utbetalning av medel ur fonden kan i viss begränsad omfattning äga rum fr. o. m. den 1 juli 1990 och i full utsträckning fr. o. m. den 1 januari 1991.

Skälen för mitt förslag: Enligt riksdagsbeslutet om införande av arbetsmiljöavgiften skall arbetslivsfondens medel betalas ut som bidrag till arbetsgivare för de ändamålsbestämningar som tidigare redogjorts för. Riksdagsbeslutet innebär därför att en särskild bidragsprövning måste komma till stånd.

En organisation behövs för en sådan prövning och för fördelning av arbetslivsfondens medel samt för administration och uppföljning av fondverksamheten. Eftersom verksamheten är tidsbegränsad bör inte någon större fast organisation skapas. Organisationen bör i stället vara liten och utnyttja resurser hos befintliga myndigheter och organisationer genom

att upphandla olika slag av tjänster. Särskilda beslutsorgan för bidragsprövningen kommer emellertid att behövas medan däremot t. ex. olika typer av administrativa tjänster kan upphandlas.

Vad gäller frågan om den regionala anknytningen är det uppenbart att en närhet till de berörda arbetsplatserna och ett regionalt inflytande är nödvändig. Jag föreslår därför att organisationen får dels en central, dels en regional nivå. En central styrelse bör svara för att de mål och riktlinjer som statsmakterna fastställt uppfylls. Styrelsen bör samtidigt svara för fördelning av medel till den regionala nivån samt beslut vad avser riksomfattande eller branschövergripande frågor. Det kan exempelvis gälla vissa insatser inom den statliga sektorn. En viktig uppgift för styrelsen är också att verka för att resultaten sprids av de olika verksamheter som kommer till stånd genom fondens medel. Styrelsen, som bör utses av regeringen, bör utgöras av företrädare för arbetsmarknadens parter både från den privata och den offentliga sidan samt av politiskt förtroendevalda personer. För beredning av ärenden till beslutsorganet bör finnas en eller flera beredningsgrupper knutna till styrelsen där bl. a. berörda myndigheter som arbetarskyddsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och riks försäkringsverket bör finnas representerade. Chefen för den centrala organisationen bör utses av regeringen.

När det gäller bl. a. övergripande utvecklingsinsatser på arbetsmiljöområdet bör ett nära samarbete mellan den nu föreslagna organisationen och den i dag existerande arbetsmiljöfonden äga rum.

Det bör även åligga den centrala organisationen att handha uppföljningen av verksamheten samt årligen till regeringen redovisa användningen av tilldelade medel och uppnådda resultat.

Den regionala organisationen bör bestå av regionala styrelser, som inrättas inom varje län.

De regionala styrelserna bör på samma sätt som den centrala styrelsen vara sammansatt av företrädare för parterna på arbetsmarknaden och politiskt förtroendevalda personer. Det bör ankomma på regeringen att utse ledamöter i dessa styrelser och i övrigt åligga den centrala organisationen att svara för att verksamheten får en ändamålsenlig organisation. Det bör därvid tillses att sakkunskapen hos berörda regionala myndigheter som yrkesinspektionen, länsarbetsnämnden och försäkringskassan tas tillvara i verksamheten. De regionala styrelserna bör ledas av en kanslichef som utses av regeringen.

De regionala styrelserna bör handlägga ansökningar om individriktade åtgärder och sådana arbetsmiljöförbättrande åtgärder som inte är branschövergripande.

Den centrala och de regionala styrelserna bör vara initiativtagare och pådrivande gentemot arbetsgivare och medverka till att aktiviteter kommer i gång och att ansökningar om bidrag till arbetslivsfonden kommer till stånd.

Bidrag från arbetslivsfonden bör kunna sökas av enskilda arbetsgivare eller kollektivt av flera arbetsgivare. Även organ som direkt företräder en grupp arbetsgivare bör kunna ansöka om bidrag. Arbetsgivaren bör vara skyldig att i ansökningen redovisa en åtgärdsplan, som anger hur planerade åtgärder skall organiseras, genomföras och följas upp. Ansökningen bör

även innehålla en total kostnadsberäkning. Ansökningen bör vidare utarbetas i samverkan med och vara tillstyrkt av berörda fackliga organisationer. Någon absolut beloppsgräns för bidragets storlek i varje enskilt fall bör inte fastställas. Bidraget bör däremot kunna bestämmas så att arbetsgivaren ansvarar för viss del av åtgärderna eller investeringarna.

Den nu föreslagna organisationen bör finansieras genom medel från arbetslivsfonden och byggas upp så snart riksdagen fattat beslut i frågan. Medel från fonden kommer härigenom i viss begränsad omfattning att kunna betalas ut tidigast fr. o. m. den 1 juli 1990. Fr. o. m. den 1 januari 1991 kommer, sedan organisationen är helt utbyggd, utbetalning att kunna ske i full utsträckning. Jag anser vidare att det f. n. inte är nödvändigt att fastställa någon bortre tidsgräns när fondens verksamhet skall vara avslutad.

Det bör ankomma på regeringen att meddela de närmare föreskrifter som kan behövas för arbetslivsfondens organisation och verksamhet.

1.2.5 Arbetslivsfondens förvaltning

Mitt förslag: Arbetslivsfondens medel skall förvaltas av kammarkollegiet. Övergångsbestämmelsen till lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift upphävs.

Skälen för mitt förslag: I och med att arbetslivsfonden kommer att disponera inte oväsentliga belopp, anser jag att den faktiska förvaltningen av arbetslivsfondens medel i likhet med vissa andra statliga fonder bör handhas av kammarkollegiet. Den avkastning på fondens kapital som uppkommer genom denna förvaltning bör tillföras fonden. Den nu föreslagna organisationen bör disponera medlen hos kammarkollegiet enligt av regeringen senare meddelade föreskrifter.

Enligt en övergångsbestämmelse till lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift förs influtna fondmedel tills vidare till ett särskilt konto hos riksgäldskontoret. Med hänsyn till vad jag nu har anfört bör bestämmelsen upphöra att gälla vid utgången av juni månad 1990.

Det bör ankomma på regeringen att meddela de föreskrifter om fondmedlens förvaltning som kan behövas.

2 Aktiv rehabilitering till arbete

2.1 Inledning

I rehabiliteringsberedningens betänkande (SOU 1988:41) Tidig och samordnad rehabilitering underströks betydelsen av tidiga och aktiva rehabiliteringsinsatser. Utvecklingen av arbetsskador, långa sjukskrivningar och förtidspensioneringar har medfört att rehabiliteringsfrågorna uppmärksammats alltmer. Samtidigt har debatten breddats. Den har alltmer kom-

mit att handla om arbetsmiljön, arbetets organisation, arbetsgivarnas ansvar för att förebygga skador och medverka till att anställda, som blivit skadade eller sjuka, kan rehabiliteras och komma tillbaka i arbete.

Debatten om arbetsmiljön och arbetsskadorna har väckt ett starkt gen- svar hos många människor. De har fört fram många kritiska synpunkter och ställt krav på samhället att ingripa mot sådant som ger upphov till skador och ohälsa i arbetslivet och som alltför ofta leder till en utslagning från arbetslivet. Inrättandet av arbetsmiljökommissionen hösten 1988 skall ses som ett svar på dessa krav. Kommissionens uppgift är att föreslå förändringar av sådana förhållanden i arbetslivet, som orsakar mänskligt lidande och försämrad livskvalitet och som i stor utsträckning också leder till förtidspensionering.

Ytterligare ett inslag i debatten är de ökande kraven på att socialförsä- ringssystemet skall kunna användas på ett mer aktivt sätt för att hjälpa människor tillbaka till arbete.

Principen om en arbetslinje i socialförsäkringen fördes fram i 1989 års kompletteringsproposition (prop. 1988/89: 150). Inom arbetsmarknadspo- litiken innebär arbetslinjen att arbete och aktiva insatser som utbildning och andra arbetsförberedande åtgärder alltid skall prövas i första hand och pas- siva kontantersättningar i sista hand. Samma förhållningssätt måste komma till uttryck inom socialförsäkringssystemet. Utslagning från arbetslivet bör motverkas genom förebyggande insatser och genom mer aktiva åtgärder för att göra det möjligt för redan drabbade att återgå i arbetslivet. Målsättningen bör vara att genom anpassningsåtgärder och undanröjande av förvärvshin- der göra det möjligt för allt fler medborgare att delta i arbetslivet och på så sätt svara för sin egen försörjning.

I nämnda proposition konstateras samtidigt att det behövs omfattande förändringar i arbetssätt och regler inom olika berörda myndigheter. Själv- fallet tar det viss tid innan stora och omfattande system som socialförsäk- ringarna kan förändras. Men vissa mindre genomgripande förändringar kan genomföras utan dröjsmål.

Rehabiliteringsberedningen och AMS har fört fram ett antal förslag, som är av den arten att de bör kunna genomföras redan nu. Gemensamt för de förslag, som jag kommer att lägga fram i det följande är, att de ger uttryck för principen om arbetslinjen.

2.2 Rehabilitering till arbete

Chefen för socialdepartementet har tidigare denna dag förordat att försäk- ringskassorna skall ges möjlighet att köpa rehabiliteringstjänster bl. a. från arbetsmarknadsinstitutet (Ami). Medel från sjukförsäkringen skall således kunna användas för att erbjuda sjukskrivna möjlighet till arbetsprövning, arbetsträning och andra rehabiliteringsinsatser, som kan hjälpa dem snab- bare tillbaka till arbetslivet. Jag har också i det föregående förordat att medel från arbetslivsfonden skall kunna användas för arbetsgivares köp av rehabiliteringstjänster från bl. a. Ami.

En förutsättning för att arbetsmarknadsverket skall kunna erbjuda dessa tjänster är att verksamheten byggs ut. Jag kommer därför att behandla

frågan om ett nytt anslag för en uppdragsverksamhet inom den yrkesinriktade rehabiliteringen.

Vidare kommer jag i det följande att föreslå att ett nytt lönebidrag införs. Det skall kunna lämnas till arbetsgivare, som anställer den som är förtidspensionerad enligt AFL. I stället för att förtidspension utges enligt AFL skall medel kunna användas för att ge den förtidspensionerade en möjlighet att arbeta.

Jag kommer också att föreslå att de, som arbetar inom Samhallgruppen, skall ha lön för arbetad tid i stället för förtidspension enligt AFL. Dessa arbetstagare utför produktivt arbete och bidrar också de till den samlade produktionen. De flesta av Samhalls anställda har avtalsenlig lön för sitt arbete. Men det finns också ett antal anställda, som har någon form av förtidspensionsförmån enligt AFL, som samordnas med löneinkomsten. Enligt min mening är det en viktig princip att arbete skall ersättas med lön och inte med pension. Därigenom skapas ett samband mellan ersättningen och arbetsinsatsen, som stimulerar till arbete och ökad närvaro.

Jag kommer vidare att i samråd med chefen för socialdepartementet föreslå att den möjlighet som i dag finns att bevilja förtidspension av enbart arbetsmarknadsskäl avskaffas. För äldre arbetstagare som blir arbetslösa vid företagsnedläggelser och driftinskränkningar skall kraftfulla arbetsmarknadspolitiska insatser sättas in.

Antalet sökande med arbetshandikapp vid arbetsförmedlingarna har ökat de senaste åren. Det är främst de ombytessökande med arbetshandikapp, som blivit fler. Det tyder på att många i dagens goda arbetsmarknadsläge ser en möjlighet att byta till ett mindre påfrestande och lämpligare arbete. Det är angeläget att den nu rådande höga arbetskraftsefterfrågan utnyttjas så att människor med olika slag av funktionshinder kan ges en varaktig förankring på arbetsmarknaden. Det gäller både sökande som saknar arbete och dem som behöver byta arbete.

Främst inom storstadsområdena finns stadsdelar och förorter där sociala problem av olika slag är vanliga och där arbetslösheten är hög även under nuvarande arbetsmarknadsläge. Regeringen uppdrog den 7 april 1988 åt arbetsmarknadsstyrelsen och socialstyrelsen att gemensamt ta initiativ till insatser, som syftar till att förstärka och utveckla samarbetet mellan socialtjänsten och arbetsförmedlingen. Samarbetet skall syfta till att ge arbetslösa socialbidragstagare en starkare ställning på arbetsmarknaden. Uppdraget är främst inriktat på att få till stånd samverkan om insatser för unga som uppstår socialbidrag. Flyktingar och andra invandrare är en annan målgrupp. Uppdraget skall redovisas till regeringen vid utgången av år 1989.

Det finns enligt min mening anledning att vidga samverkan mellan de nämnda myndigheterna till att också omfatta andra grupper med behov av särskilt stöd för att kunna få och behålla ett arbete. Det gäller t. ex. många långtidssjuka, för vilka ett byte av arbete är en förutsättning för att de skall kunna återgå i arbete. Det kan också gälla personer, som behöver insatser av såväl socialtjänst som arbetsförmedling, ev. också andra samhällsorgan.

Det finns redan goda erfarenheter av nära samarbete mellan socialtjänsten och arbetsförmedlingen där en gemensam planering av åtgärder för de

berörda lett fram till resultat. Det kan finnas anledning att utvidga sådant samarbete till att även omfatta försäkringskassan och insatser för sjuk-skrivna personer, som behöver insatser från flera olika samhällsorgan.

En möjlighet att konkret och praktiskt samverka om gemensamma sökande med många sociala problem kan vara att arbetsförmedling, social-tjänst och försäkringskassa i storstadsområden sätter upp gemensamma mottagningar. Denna fråga övervägs f. n. också av storstadsutredningen.

Jag avser att inom kort föreslå regeringen att uppdra åt de berörda myndigheterna att i samråd med vissa storstadskommuner lämna synpunkter och förslag om hur ett sådant samarbete kan komma till stånd.

I regeringens proposition (1984/85: 89) om företagshälsovård och arbets-anpassning behandlades bl. a. frågan om omplacering av arbetstagare mellan olika arbetsgivare. Bakgrunden var ett förslag från den s. k. samverk-ansutredningen om att en företagshälsovårdscentral skall kunna medverka och pröva förutsättningarna att placera om arbetstagare mellan företag, som är anslutna till centralen, om arbetstagaren inte kan få lämpliga arbetsuppgifter på den egna arbetsplatsen. I samband med remissbehand-lingen av utredningens förslag förordade Landsorganisationen (LO) en lagstiftning om rätt till ledighet från den gamla arbetsplatsen för dem, som prövade ett annat arbete i rehabiliteringssyfte. Det kunde nämligen annars inträffa att den anställde blev utan arbete både på den gamla och den nya arbetsplatsen i de fall där den anställde inte beviljas ledighet från den gamla arbetsplatsen och den nya arbetsplatsen inte var beredd att låta vederbörande stanna efter rehabiliteringsperiodens slut.

Föredraganden gjorde i propositionen den bedömningen att dessa frågor borde kunna lösas avtalsvägen. Det borde vara möjligt för parterna att komma överens om den enskildes rätt till ledighet vid rehabilitering, som är förlagd till en annan arbetsplats, eller eventuellt om rätt att återgå till den tidigare anställningen, om en tillsvidareanställning inte kommer till stånd på den nya arbetsplatsen.

Jag gör samma bedömning. Det bör vara ett intresse både för arbetsgi-varna och för arbetstagarorganisationerna att underlätta rehabilitering för de anställda resp. medlemmarna. Jag har för avsikt att ta upp denna fråga i överläggningar med arbetsmarknadens parter och bl. a. få parternas be-dömning av möjligheterna att lösa ledighetsfrågan genom avtal. Behovet av lagstiftning om rätt till ledighet från anställningen för att pröva annat arbete i rehabiliteringssyfte, får bedömas efter sådana överläggningar.

De förslag, som chefen för socialdepartementet tidigare denna dag har lagt fram bör tillsammans med de förslag som jag för fram i det följande, ses som de första stegen i en utveckling mot en mer aktiv rehabilitering för återgång till arbete.

2.3 Det fortsatta arbetet med rehabiliteringsfrågorna

För att arbetslinjen skall få genomslag och aktiva rehabiliteringsinsatser ersätta olika former av passiva kontantstöd behövs omfattande föränd-ringar i arbetssätt och regelsystem hos berörda myndigheter. Mycket kan uppnås genom en ökad samordning och samverkan mellan myndigheter-

na. Av stor betydelse är också den pågående utvecklingen mot en ökad mål- och resultatstyrning, som ger möjlighet till effektivare resursutnyttjande.

Men det kan också behövas mer genomgripande förändringar i olika regelsystem för att underlätta den önskade utvecklingen.

Det är min avsikt att längre fram återkomma till regeringen med ytterligare förslag, som syftar till att hejda utslagningen och öka utbudet av arbetskraft. Bl. a. kommer arbetsmiljökommissionens arbete och den pågående översynen av företagshälsovården att föranleda förslag från min sida.

Bland de frågor som arbetsmiljökommissionen överväger är arbetsgivarens medverkan i rehabilitering av anställda, som löper risk att bli långvarigt sjuka. En annan fråga som kommissionen behandlar är ekonomiska styrmedel som incitament för arbetsgivare att förbättra arbetsmiljön. Krav på redovisningar från företag och förvaltningar vad gäller s. k. personal-ekonomiska bokslut diskuteras också i detta sammanhang.

Förslag om att arbetsgivare skall utarbeta system för styrning och uppföljning av arbetsmiljöarbetet behandlas inom både arbetarskyddsstyrelsen och arbetsmiljökommissionen.

Insikten har med tiden ökat om att arbetsinnehåll och arbetsorganisation är av stor betydelse för arbetsmiljön. Många problem som leder till sjukdom och utslagning skulle kunna lösas genom ändringar i arbetsorganisationen. Arbetsmiljökommissionen ägnar dessa frågor särskild uppmärksamhet.

Arbetsgruppen som ser över 1986 års företagshälsovårdsreform har anledning att bl a överväga frågan om företagshälsovårdens kompetens och resurser för rehabiliteringsverksamhet. En fråga som kan bli aktuell i sammanhanget är utformningen av villkoren för bidrag enligt förordningen (1985:326) om bidrag till företagshälsovård.

3 Förtidspension av arbetsmarknadsskäl

Mitt förslag: Den möjlighet som i dag finns att bli beviljad förtidspension av enbart arbetsmarknadsskäl avskaffas. Lagen (1962:381) om allmän försäkring ändras i enlighet med detta.

Skälen för mitt förslag: Enbart arbetslöshet bör inte längre kunna vara ett tillräckligt skäl att förtidspensionera äldre arbetstagare. Det förhållandet att äldre kan beviljas förtidspension enbart av arbetsmarknadsskäl urholkar de äldre arbetstagarnas anställningsskydd och innebär en press på dem att lämna anställningen i förtid.

Om möjligheten till förtidspensionering på enbart arbetsmarknadsmässiga grunder tas bort från socialförsäkringssystemet bör detta få till följd att avtal om avsteg från turordningsreglerna i lagen (1982:80) om anställningsskydd blir mer sällsynta. Härigenom markeras också arbetsgivarnas ansvar för att ta tillvara den äldre arbetskraften och genom aktiva åtgärder underlätta för dem att vara kvar i arbete.

Den, som fått sin arbetsförmåga nedsatt på grund av ohälsa eller skada måste självfallet ges inkomstrygghet genom förtidspensionering. Däremot bör inte förtidspensionering tillgripas till följd av långvarig arbetslöshet. I stället bör aktiva arbetsförmedlingsinsatser och andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder användas för att stödja äldre arbetslösa som har sin arbetsförmåga kvar. För de äldre arbetstagare, som blir arbetslösa vid företagsnedläggelser och driftsinskränkningar skall i stället kraftfulla arbetsmarknadspolitiska insatser göras.

Det är inte förenligt med arbetslinjen att lösa arbetslöshetsproblem genom att varaktigt ställa människor utanför arbetslivet. Den principiellt riktiga utgångspunkten måste vara att arbetslöshetsproblemen skall lösas inom arbetsmarknadspolitikens ramar och inte inom socialförsäkringssystemet.

Möjligheten till förtidspension från den allmänna försäkringen av arbetsmarknadsskäl har funnits sedan år 1972 och innebär att pension kan beviljas till följd av långvarig arbetslöshet och nedsatt inkomstmöjlighet. För rätt till förtidspension krävs i dessa fall att personen i fråga har uppnått 60 års ålder samt fått ersättning från arbetslöshetskassa under så lång tid som sådan ersättning kan utgå eller fått kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) under 450 dagar. Detta innebär bl a att en person som är 58 år och tre månader och som blivit arbetslös, har sin försörjning genom arbetslöshetsersättning och förtidspension fram till 65 års ålder, förutsatt att han eller hon inte kan erbjudas arbete som ger försörjning. Detta förhållande har lett till de s. k. 58,3-årspensioneringarna.

Mellan åren 1977 och 1982 uppgick det årliga antalet nybeviljade förtidspensioner av arbetsmarknadsskäl till mellan 2 000 och 3 000. Därefter steg antalet till över 5 000 år 1983 och till nära 10 700 år 1985 för att därefter minska till 5 400 år 1988. Under hela perioden 1977 – 1988 har det varit ett större antal kvinnor än män, med undantag för åren 1984, 1985 och 1988. Det totala antalet förtidspensionerade av arbetsmarknadsskäl var 14 600 i december 1988, vilket motsvarar 3,3% av befolkningen i åldrarna 60 – 64 år.

Förtidspensionering av arbetsmarknadsskäl för äldre arbetslösa infördes av sociala skäl. Äldre förvärvsarbetande, som ställts utan arbete som en följd av strukturomvandlingen i näringslivet utan att det förelåg någon nedsättning av den fysiska eller psykiska arbetsförmågan, ansågs definitivt ha lämnat arbetsmarknaden, likaväl som den som förtidspensionerats enligt gällande regler. Äldre, som utförsäkrats från arbetslöshetsförsäkringen borde därför kunna jämföras med förtidspensionerade. Emellertid har möjligheten till förtidspension av arbetsmarknadsskäl i en del fall satts i system på ett sätt som inte varit avsett. Arbetslöshetsförsäkringen och pensionssystemet har använts för att exempelvis förändra ålderssammansättningen bland de anställda och för att ge äldre arbetstagare möjlighet till en tidig pensionering. I många fall har försäkringsförmånerna kompletterats med avgångsvederlag och eventuellt också ytterligare utfästelser, som har medverkat till att de fackliga organisationerna och arbetsgivarna varit beredda att avtala om avsteg från anställningsskyddslagens regler om turordning vid uppsägning från anställningen.

Pensionsberedningen (S 1984:03) har i en särskild promemoria redovisat förslag som har till syfte att begränsa de s. k. 58,3-årspensioneringarna. Utan eget ställningstagande överlämnade beredningen i december 1988 denna promemoria. Frågan har därefter beretts vidare inom arbetsmarknadsdepartementet. En ytterligare promemoria har utarbetats inom departementet. Förslagen som i huvudsak överensstämmer med pensionsberedningens, innebär i huvudsak *dels* att alla uppsägningar med frångående av turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd för arbetstagare, som fyllt 55 år måste godkännas av central facklig organisation, *dels* att särskilda förlängda uppsägningstider skall gälla i sådana fall. För dem, som sagts upp med tillämpning av särskilda uppsägningstider skall denna tid när den anställda har fyllt 60 år vid uppsägningstidens utgång kunna jämföras med utförsäkring från arbetslöshetsersättningen för rätt till förtidspension av arbetsmarknadsskäl,

Departementspromemorian har tillsammans med pensionsberedningens promemoria skickats på remiss till berörda myndigheter och organisationer. En sammanställning av remissyttrandena har gjorts inom arbetsmarknadsdepartementet.

I ett läge med stor efterfrågan på arbetskraft och då arbetslinjen skall hävdas, kan det ifrågasättas om förtida avgångar och pensionering är det bästa sättet att lösa strukturproblem och arbetslöshetsproblem. I andra sammanhang söker man ta tillvara den äldre arbetskraften och hindra utslagning. Det är heller inte acceptabelt att samhället genom försäkringssystemen skall betala kostnaden för strukturomvandlingen och företagens rationaliseringar.

Mot bl. a. denna bakgrund har jag kommit fram till att avgörande skäl talar mot att genomföra förslagen i departementspromemorian. Härtill kommer att konsekvenserna av den föreslagna lösningen på problemet med 58,3-årspensioneringarna är svåra att överblicka. De spänningar som finns i tillämpningen av det nuvarande systemet kommer sannolikt också att kvarstå. En annan lösning bör alltså väljas.

Jag föreslår därför att förtidspensionering som sker enbart av arbetsmarknadsskäl avskaffas och att AFL ändras i enlighet med detta. Härigenom markeras arbetsgivarens ansvar för den äldre arbetskraften samtidigt som arbetslinjen kan hävdas. Äldre arbetstagare, som inte orkar fortsätta som yrkesverksamma på grund av sjukdom och andra funktionsnedsättningar, måste självfallet också fortsättningsvis kunna få sin försörjning tryggad genom socialförsäkringen. De för äldre försäkrade mildare villkoren för rätten till förtidspension på medicinska grunder kvarstår således. För äldre arbetstagare som blir arbetslösa och har sin arbetsförmåga kvar skall kraftfulla arbetsmarknadspolitiska åtgärder sättas in.

Även om rätten till förtidspension av enbart arbetsmarknadsmässiga skäl tas bort, så innebär detta inte att sådana skäl helt försvinner som skäl för bedömningen av rätt till sådan pension. Också i fortsättningen kommer arbetsmarknadsskäl att vägas in som en del i en samlad bedömning då det gäller att ta ställning till rätten till förtidspension. Inte minst vad gäller äldre försäkrade är detta av betydelse. Någon ändring är f. ö. inte heller avsedd beträffande de arbetsmarknadsmässiga förutsättningarna för den

fr. o. m. år 1990 utgående förmånen särskild efterlevandepension enligt 8 och 14 kap. AFL.

Mitt förslag föranleder ändringar i 3, 7, 13, 16 och 18 kap. AFL. Lagändringarna bör träda i kraft den 1 oktober 1991.

Jag har i denna fråga samrått med chefen för socialdepartementet.

Prop. 1989/90: 62
Bilaga 2

4 Lön i stället för pension hos Samhall

Min bedömning: Anställda hos Samhall erhåller lön och inte förtidspension enligt lagen om allmän försäkring för den tid de arbetar. Vissa övergångsregler bör dock gälla för dem, som nu har pension för arbetad tid.

De regelförändringar som behövs kan genomföras av riksförsäkringsverket utan särskilt beslut av regering och riksdag.

Rehabiliteringsberedningen: Samtliga anställda hos Samhall bör uppbjuda lön och inte förtidspension. Detta förutsätter att riksförsäkringsverket (RFV) upphäver sin kungörelse (RFFS 1978:9).

Remissinstanserna: Tillstyrker förslaget. Några remissinstanser, bl. a. Samhall och LO påpekar att vissa övergångsregler bör finnas, men att beredningen också förutskickat detta.

Skälen för min bedömning: Det finns flera skäl till att arbete inom Samhall skall betalas med lön och inte förenas med pensionsförmåner. I första hand är det en viktig princip att den som arbetar skall ha lön för sitt arbete. Lika viktigt är, att den som blivit arbetsoförmögen och därför inte kan få sin försörjning genom arbete, ges ekonomisk trygghet genom socialförsäkringssystemen. Men förutsättningarna för en produktiv arbetsinsats gynnas inte av att den som arbetar har pension för den arbetade tiden.

Ett andra skäl är således att lönen ger uttryck för ett samband mellan arbetsinsatsen och ersättningen, som kan öka arbetsmotivation och närvaro. Genom att arbetet ersätts med lön stimuleras den enskilde att förbättra sina lönevillkor genom att utveckla kunnande och yrkesskicklighet.

Ett tredje skäl är att förutsättningarna för en övergång till den reguljära arbetsmarknaden förbättras.

Det finns inga undersökningar av vilka skäl som ligger bakom att vissa arbetstagare behåller pensionen och får avdrag på lönen i stället för att få enbart lön. I en del fall kan förklaringen vara, att de sammantagna pensionsförmånerna inberäknat bostadstillägg eller avtalsreglerade tilläggs-pensioner m. m. överstiger lönen före avdrag. Men det kan inte uteslutas att enskilda arbetstagare oroar sig för att inte få tillbaka pensionsförmånerna, om de åter skulle behöva lämna arbetslivet. Steget över till den reguljära arbetsmarknaden blir mycket stort för dessa arbetstagare. Eftersom möjligheten att behålla pensionen enbart gäller vid skyddat arbete måste de avstå från pensionen, om de vill pröva ett arbete utanför Samhallgruppen. Det är troligt att den som i stället för pension och reducerad lön har enbart lön för sitt arbete hos Samhall är mer benägen att anta ett erbjudan-

de om annat arbete. Det förhållandet att löneläget inom Samhallgruppen ligger på ca 85 % av genomsnittet för industriarbetarlönerna är också ett incitament för att anta ett erbjudande om annat arbete.

Ett ytterligare skäl att avskaffa nuvarande samordningsregler är, som också framhållits av rehabiliteringsberedningen, att det nuvarande systemet också har administrativa olägenheter, eftersom både försäkringskassorna och Samhall måste hantera pensions- och lönedelarna. På sikt kan således handläggningen förenklas genom den föreslagna förändringen.

Inom Samhallgruppen arbetar 30 000 arbetshandikappade. Ca 6 700 av dem har någon form av pension. Nästan 1 300 har hel förtidspension, drygt 4 300 har halv förtidspension och återstående knappt 1 100 har 2/3 förtidspension. En del av dessa är deltidsarbetande, som uppbär pension för den tid, som de inte arbetar. För dessa är det inte aktuellt med förändringar. Förändringen bör endast gälla sådana fall, där den enskilde uppbär pension för den arbetade tiden.

Samordningen av lön och pension, som innebär att avdrag görs på lönen, sker enligt bestämmelser i kollektivavtal. Samordningsbestämmelserna i avtalen är kopplade till att försäkringskassorna enligt RFV:s kungörelse (RFFS 1978:9) gör en särskild bedömning av rätten till förtidspension för anställda i skyddat arbete.

RFV har i sitt remissyttrande över rehabiliteringsberedningens förslag om lön i stället för pension till anställda hos Samhall tillstyrkt förslaget. Jag har inhämtat att RFV nu förbereder ett upphävande av den aktuella kungörelsen.

Samhall har i sitt remissyttrande uttryckt tillfredsställelse över förslaget att samordningen av lön och pension skall upphöra. I likhet med rehabiliteringsberedningen betonar Samhall dock att vissa övergångsregler behövs för arbetstagare, som nu omfattas av samordningen. De som vill behålla pensionen bör kunna ha den kvar, så länge anställningen hos Samhall består. Enligt Samhall kan en sådan övergångslösning utformas antingen så att de får behålla hela pensionen eller så att de får behålla pensionen till den del som överstiger den lön som vederbörande skulle ha haft utan pensionförmånen.

Också kollektivavtalen mellan SFO-branschkommitté, Samhall och berörda LO- och PTK-förbund behöver förändras, om RFV:s kungörelse upphävs. Enligt Samhall förbereder de berörda parterna redan sådana förändringar.

Jag har inhämtat att RFV tillsammans med Samhall utarbetar lämpligt utformade övergångsbestämmelser. I likhet med Samhall anser jag att möjligheten att uppbära pension för arbetad tid inte skall finnas för dem som nyanställs hos Samhallgruppen efter det att RFV:s kungörelse har upphävts och att övergångsbestämmelserna således inte skall bli tillämpliga för deras del.

Samhall har framhållit i sitt remissyttrande att berörda arbetstagare bör ges ökad möjlighet att ha pensionen vilande. De bör, enligt Samhall, kunna få tillbaka sin pension utan särskild prövning, om anställningen i Samhall upphör, utan att de har fått annat arbete.

Med s. k. vilande förtidspension avses följande. Den som har fått sin

förtidspension indragen eller minskad på grund av att han börjat förvärvsarbete kan återfå pensionen genom ett enkelt ansökningsförfarande. För närvarande gäller emellertid det kravet att ansökan görs inom två år från det pensionen drogs in eller minskades.

För egen del vill jag erinra om att chefen för socialdepartementet har behandlat frågan om vilande förtidspension tidigare denna dag., Han har därvid uttalat sig för att en pension skall kunna vara vilande upp till fem år.

Ett genomförande av principen om lön i stället för pension vid skyddat arbete innebär att kostnader omfördelas mellan socialförsäkringssystemet och statsbudgeten. Samhalls utgifter för löner kommer att öka, samtidigt som socialförsäkringssystemet *dels* får minskade kostnader för förtidspension, *dels* ökade intäkter av inbetalade sociala avgifter.

Jag bedömer att dessa förändrade regler bör kunna träda i kraft den 1 juli 1990.

5 Uppdragsverksamhet inom den yrkesinriktade rehabiliteringen

Min bedömning: Ett nytt anslag bör inrättas för uppdragsverksamhet för den yrkesinriktade rehabiliteringen inom arbetsmarknadsverket. Kostnaderna för uppdragsverksamheten bör täckas genom intäkter. Till den del löpande utgifter inte kan bestridas med löpande intäkter bör AMS disponera en rörlig kredit hos riksgäldskontoret.

Rehabiliteringsberedningen: Särskilda av försäkringskassan betalda platser hos arbetsmarknadsinstituten bör inrättas och stå till försäkringskassans disposition för anställda personer med behov av utredning vid instituten.

Remissinstanserna: Har redovisats av chefen för socialdepartementet i bilaga 1, avsnitt 2.

Skälen för min bedömning: Chefen för socialdepartementet har tidigare denna dag lagt fram ett förslag om att försäkringskassorna skall ges möjlighet att använda medel från socialförsäkringen till att köpa rehabiliteringstjänster från bl. a. Ami. Syftet skall vara att få till stånd tidiga och effektiva rehabiliteringsåtgärder för sjukskrivna försäkrade. Arbetsmarknadsverkets erfarenhet av arbetsprövning, arbetsträning och arbetsvägledning är av stort värde i en rehabiliteringsutredning, som skall klargöra vad som behövs för att en person skall kunna återgå i arbete.

En förutsättning för att försäkringskassan skall kunna erbjudas sådana tjänster är att kapaciteten vid arbetsmarknadsverket både inom arbetsmarknadsinstituten och arbetsförmedlingens vägledningsfunktion (Af/Ami) utökas. Om arbetsgivare får möjlighet att betala köp av rehabiliteringstjänster av medel från arbetslivsfonden, kommer också detta att innebära ökade anspråk på Af/Ami. Min bedömning skall ses mot denna bakgrund.

Jag kommer i det följande att uppehålla mig vid vissa avgränsningsfrågor och mer tekniskt betonade frågor.

Sedan några år bedrivs viss avgiftsfinansierad uppdragsverksamhet som en försöksverksamhet vid Ami. Jag har behandlat försöksverksamheten i 1989 års budgetproposition (prop. 1988/89:100, bil. 12). Den har hittills haft en relativt liten omfattning. De ökade anspråken på Ami:s tjänster och arbetsförmedlingens vägledningsfunktion innebär att ett nytt anslag bör inrättas för uppdragsverksamhet. AMS bör få disponera en rörlig kredit hos riksgäldskontoret för uppbyggnadskostnader och andra löpande utbetalningar som i inledningsskedet inte täcks genom intäkter. I ett längre perspektiv förutsätts kostnader och intäkter balansera varandra.

Tjänster som uppdragsgivarna betalar med statliga medel – inberäknat medel från socialförsäkringen – förutsätts lämnas till ett pris som bygger på en självkostnadskalkyl. AMS skall i samband med att avtal om uppdrag tecknas också se till att uppdragsgivaren har tecknat avtal eller på annat sätt löst frågan om försäkringsskydd. Sådant försäkringsskydd kan avse dels deltagarna i den yrkesinriktade rehabiliteringen, dels skydd för arbetsgivare, som ställer praktikplatser eller motsvarande till förfogande, mot skador som orsakas av deltagarna.

Uppdragsverksamheten får inte medföra ökade kostnader för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. En uppdragsgivare skall således inte genom uppdraget ges tillgång till arbetsmarknadspolitiska åtgärder för egen del eller för sina anställda. Uppdragsverksamheten får inte innebära att förmedlingens och Ami:s ordinarie sökande får sämre tillgång till åtgärder som arbetsmarknadsutbildning, anställning med lönebidrag eller skyddat arbete, arbetshjälpmedel och andra anpassningsåtgärder, som finansieras helt eller delvis genom bidrag från arbetsmarknadsverket.

Rehabiliteringsberedningen har berört frågan om vilka försäkrade som bör kunna ges tillgång till Ami:s tjänster genom försäkringskassans försorg. Jag utgår från att försäkringskassorna gör lämpliga avvägningar i denna fråga. Så bör exempelvis de, som kan väntas behöva olika arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder i första hand ges service av förmedlingen och Ami som enskilda sökande och inte inom ramen för en uppdragsverksamhet. I likhet med rehabiliteringsberedningen bedömer jag att uppdragsverksamheten åt försäkringskassorna främst kommer att gälla sådana fall som uppenbarligen inte kan klaras genom insatser av arbetsgivaren och företagshälsovården.

I regeringens uppdrag i november 1987 till AMS att redovisa den avgiftsfinansierade konsultverksamheten, underströks vikten av att konsulttjänsterna bygger på samråd och samverkan med såväl arbetsgivare som arbetstagare på de berörda arbetsplatserna. Om konsultinsatserna kan ha arbetsmiljökonsekvenser är det särskilt viktigt att samråd sker med skyddskommittén. Också företagshälsovårdens särskilda expertkunnande på arbetsmiljöområdet kan behöva utnyttjas.

Jag vill åter understryka vikten av att insatser som görs inom ramen för uppdragsverksamheten sker i samråd och samverkan även med de anställdas organisationer.

Jag räknar med att denna nya form av uppdragsverksamhet kan träda i

kraft den 1 juli 1990 och avser att i samband med nästa års budgetproposition återkomma med förslag om inrättande av ett nytt anslag för uppdragsverksamhet inom den yrkesinriktade rehabiliteringen och storleken på den rörliga krediten.

6 Lönebidrag för förtidspensionerade

Nytt anslag

1989/90 Förslag 120 000 000

Mitt förslag: Arbetsgivare, som anställer förtidspensionerade, erhåller ett lönebidrag om högst 50% av den totala lönekostnaden för den anställde. För ändamålet inrättas ett nytt reservationsanslag på vilket 120 milj. kr. anvisas för budgetåret 1989/90.

AMS: Förtidspensioner skall kunna omvandlas till lönebidrag till de arbetsgivare, som anställer förtidspensionerade. Den enda begränsning som skall finnas för bidraget är att det inte får överstiga pensionens storlek för berörd person.

Rätten till förtidspension skall kvarstå under den tid då den berörda personen arbetar (vilande förtidspension). Om den pensionerade så önskar skall han kunna få tillbaka sin pension utan att rätten till pension behöver prövas på nytt.

Olika kombinationer av arbete och förtidspension skall vara möjliga inom ramen för det pensionsbeslut som finns.

Skälen för mitt förslag: Möjligheterna för förtidspensionerade att komma tillbaka till arbetslivet kan öka väsentligt, om arbetsgivare kan få ett lönebidrag, som kompenserar för den förtidspensionerades nedsatta arbetsförmåga. Utbudet av arbetskraft kan öka genom att den arbetsförmåga, som förtidspensionerade ändå kan ha kvar, kommer till användning i produktivt arbete. Förslaget skall ses som ett uttryck för arbetslinjen. När det är möjligt bör resurser i första hand användas för att hjälpa den enskilde till arbete.

Under de senaste tio åren har antalet förtidspensionärer ökat med drygt 70 000 personer, från 273 000 till 346 000 och antalet årligen nybeviljade pensioner har pendlat mellan 42 000 och 54 000. Bara under 1980-talet har i genomsnitt per år förtidspensionerats 47 000 personer, medan arbetskraften ökat med 30 000 personer per år. Kostnaderna har också ökat kraftigt under den senaste tioårsperioden och uppgick under år 1988 till över 23 miljarder kr., vilket motsvarar 2,1% av BNP. Prognoserna pekar på en fortsatt uppgång. Enligt RFV väntas antalet förtidspensionärer uppgå till 387 000 personer budgetåret 1993/94.

Det är sannolikt svårt att med hjälp av aktiva insatser påverka de 350 000 som redan i dag har förtidspension. Möjligheten att få pension innan rätten till ålderspension har inträtt har tillkommit för att ge människor en ekonomisk trygghet, när de på grund av sjukdom eller skador inte

kan få sin utkomst genom förvärvsarbete. En förtidspensionär förutsätts således vara helt eller delvis arbetsförmögen. Förtidspension beviljas huvudsakligen på medicinska indikationer. Hänsyn tas till arbetsförmågan i förhållande till dels tidigare förvärvsarbete, dels andra arbeten, som normalt förekommer på arbetsmarknaden. I princip skall nedsättningen av arbetsförmågan bedömas efter det att möjliga rehabiliteringsåtgärder har vidtagits. Ofta har det dock varit så att annat och bättre anpassat arbete inte har kunnat erbjudas.

Det finns enligt min bedömning förtidspensionerade, som skulle vilja fortsätta att vara aktiva i arbetslivet och som också skulle klara av det, om arbetsförhållandena är lämpligt utformade. Såväl ur den enskildes som ur samhällets synpunkt är det angeläget att denna vilja och förmåga kan tas tillvara.

Det finns dock knappast skäl att anta att det kan gälla ett större antal förtidspensionerade. Steget tillbaka till arbetsmarknaden är långt för den, som varit borta från arbetslivet under en följd av år. Medelåldern bland de förtidspensionerade är hög — närmare 75 % är 50 år eller äldre, mer än 40 % är i åldern 60—65 år. Många har haft tunga och påfrestande arbeten och kan känna sig alltför slitna för att vilja pröva att återgå till arbetslivet.

Många är — utöver folkpension och ATP — tillförsäkrade kompletterande ersättningar genom kollektivavtalsreglerade försäkringar. Sådana ersättningar är bundna till pensionen. Den som lämnar pensionssystemet och tar ett avlönat arbete förlorar därmed rätten till ersättning från avtalsförsäkringen, eventuellt efter viss tid med efterskydd.

En förtidspensionär som erbjuds arbete ställs således inför svåra avväganden, som förutsätter att vederbörande är väl insatt i dels villkoren för den avtalsförsäkring, som vederbörande har genom sitt tidigare arbete, dels villkoren som i förekommande fall kan gälla i den nya anställningen, t. ex. i fråga om kvalificeringstid, ersättningsnivå etc.

De avtalsreglerade försäkringarna har avtalats fram av arbetsmarknadens parter i syfte att ge anställda resp. medlemmar ekonomisk trygghet och minska skillnaderna i standard mellan den yrkesaktiva tiden och pensionstiden. Samtidigt kan dessa trygghetsordningar minska incitamenten att återgå till arbetslivet i enskilda fall.

Personer med små pensionsförmåner har å andra sidan goda skäl att återgå i arbete, eftersom det kan ge möjlighet att senare få bättre pensionsförmåner.

Enligt min mening bör man pröva vilka effekter ett lönebidrag för förtidspensionerade kan ge. Det är angeläget att den enskilde som vill komma tillbaka till arbetslivet kan få möjlighet till detta. Som jag nämnde i årets kompletteringsproposition kan detta ske redan nu inom ramen för det befintliga lönebidragssystemet. Den bidragsnivå, som jag föreslår — upp till halva kostnaden för lön och sociala avgifter — är dock något högre än vad som gäller för det allmänna lönebidraget till enskilda och kommunala arbetsgivare och bör därför kunna innebära en ökad stimulans att anställa förtidspensionerade. Möjligen kan också intresset och anslutningen påverkas positivt av ett stöd som inriktas särskilt på förtidspensionerade.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört föreslår jag att ett lönebidrag om högst 50 % av den totala lönekostnaden inrättas. Jag räknar med att detta nya lönebidrag kan börja tillämpas så snart riksdagen fattat beslut i frågan. Jag beräknar att utgifterna för ovan angivna ändamål inte skall överstiga 120 milj. kr. under innevarande budgetår.

Bidraget bör kunna lämnas både till privata och offentliga arbetsgivare och avse en period om högst fyra år och omprövas vid periodens slut. Det skall kunna förlängas, om omprövningen visar att det finns skäl till detta. Det skall också kunna trappas ned, om det är motiverat med hänsyn till den anställdes arbetsförmåga.

Med hänvisning till vad jag nyss har anfört om de konsekvenser som i vissa fall kan uppstå för enskilda vad gäller de avtalsreglerade försäkringarna m. m., vill jag understryka vikten av de, som vill komma i fråga för en anställning med denna form av lönebidrag ges information om ekonomiska och andra konsekvenser, som kan följa av att de inte längre är förtidspensionärer. AMS bör under innevarande budgetår kunna använda högst 5 milj. kr. under anslaget för informationsinsatser dels till sökande, dels till arbetsgivare, som man vill intressera för det nya bidraget. Medlen bör också kunna användas till bidrag till främst fackliga organisationer för uppsökande verksamhet och information till medlemmar – inkl. tidigare medlemmar – om möjligheten att återgå till arbetslivet med ett lönebidrag.

Erfarenheterna av detta nya bidrag för att ge förtidspensionerade möjlighet till arbete bör följas upp och utvärderas av AMS.

Som AMS har framhållit bör möjligheten att ha en förtidspension vilande vidgas till längre tid än de två år, som gäller nu. Som jag nyss har nämnt har denna fråga behandlats tidigare denna dag av chefen för socialdepartementet. Han har därvid förordat att pensionen skall kunna vara vilande upp till fem år.

7 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom arbetsmarknadsdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift,
2. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Förslaget under 2 har upprättats i samråd med chefen för socialdepartementet.

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 2.1.

8 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

dels att

anta förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift,

2. lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring,
dels att

3. godkänna vad jag nu har anfört om riktlinjer för hur arbetslivs-
fondens medel bör användas, en organisation för bidragsprövning
och förvaltning av fondens medel,

4. godkänna vad jag nu har anfört om lön i stället för pension hos
Samhall,

5. till *Lönebidrag för förtidspensionerade* för budgetåret 1989/90
anvisa ett reservationsanslag på 120 000 000 kr.

Vidare hemställer jag att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av
vad jag nu har anfört om

6. uppdragsverksamhet inom den yrkesinriktade rehabiliteringen.

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift

Härigenom föreskrivs att övergångsbestämmelsen till lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift skall upphöra att gälla vid utgången av juni månad 1990.

Häri genom föreskrivs att 3 kap. 5 §, 7 kap. 1 och 2 §§, 13 kap. 1 §, 16 kap. 7 och 8 §§ samt 18 kap. 21 § lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 kap.

5 §²

Den allmänna försäkringskassan skall i samband med inskrivning av en försäkrad besluta om den försäkrades tillhörighet till sjukpenningförsäkringen. I fråga om en försäkrad som avses i 1 § första stycket skall kassan samtidigt fastställa den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst och, om inkomsten helt eller delvis är att hänföra till anställning, dennes årsarbetstid. Sådan fastställelse skall också ske för försäkrad som avses i 1 § andra stycket så snart anmälan om hans inkomstförhållanden gjorts hos kassan. Av beslutet skall framgå i vad mån den sjukpenninggrundande inkomsten är att hänföra till anställning eller till annat förvärvsarbete. Sjukpenningförsäkringen skall omprövas

a) när kassan fått kännedom om att den försäkrades inkomstförhållanden, arbetstid eller andra omständigheter har undergått ändring av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek,

b) när förtidspension eller särskild efterlevandepension enligt denna lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete,

b) när förtidspension eller särskild efterlevandepension enligt denna lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades *arbetsförmåga eller, vid särskild efterlevandepension, förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete,*

c) när delpension enligt särskild lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades arbets- eller inkomstförhållanden, samt

d) när tjänstepension beviljas den försäkrade.

Ändring skall i fall som avses i första stycket a) inte ske förrän 14 dagar efter det försäkringskassan fått kännedom om de ändrade omständigheterna. Ändring skall i annat fall ske så snart anledning till ändringen uppkommit.

Den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten får ej i annat fall än som avses i första stycket b), c) eller d) sänkas under tid då den försäkrade

1. bedriver studier, för vilka han uppbär studiehjälp, studiemedel eller särskilt vuxenstudiestöd enligt studiestödslagen (1973:349), studiestöd enligt lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa eller bidrag enligt förordningen (1976:536) om utbildningsbidrag för doktorander,

2. genomgår grundutbildning för vuxna (grundvux), vuxenutbildning för

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Nuvarande lydelse enligt 1989:218.

psykiskt utvecklingsstörda (särvox) eller grundläggande svenskundervisning för invandrare och uppbär timersättning för studierna,

3. är inskriven vid arbetsmarknadsinstitut eller efter förmedling av en arbetsmarknadsmyndighet genomgår yrkesutbildning,

4. är gravid och avbryter eller inskränker sitt förvärvsarbete tidigast sex månader före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför,

5. är helt eller delvis ledig från förvärvsarbete för vård av barn, om den försäkrade är förälder till barnet eller likställs med förälder enligt 1 § lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. och barnet inte har fyllt ett år. Motsvarande gäller vid adoption av barn som ej fyllt tio år eller vid mottagande av sådant barn i avsikt att adoptera det, om mindre än ett år har förflutit sedan den försäkrade fick barnet i sin vård.

För en försäkrad som avses i tredje stycket 1 skall försäkringskassan, vid sjukdom under utbildningstiden, beräkna sjukpenningen på en sjukpenninggrundande inkomst som har fastställts på grundval av enbart den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna tid. Om därvid den sjukpenninggrundande inkomsten helt eller delvis är att hänföra till anställning, skall årsarbetstiden beräknas på grundval av enbart det antal arbetstimmar som den försäkrade kan antas ha i ifrågavarande förvärvsarbete under utbildningstiden.

För en försäkrad som avses i 10 c § första stycket 1 eller 2 skall dock under studieuppehåll mellan vår- och hösttermin, då den försäkrade inte uppbär studiesocial förmån som anges i tredje stycket 1, sjukpenningen beräknas på den sjukpenninggrundande inkomst som följer av första-tredje styckena, om sjukpenningen blir högre än sjukpenning beräknad på den sjukpenninggrundande inkomsten enligt fjärde stycket.

7 kap.

1 §

Rätt till folkpension i form av förtidspension *tillkommer* försäkrad, som fyllt sexton år och som *ej åtnjuter* ålderspension enligt denna lag, för tid före den månad, då han fyller sextiofem år, *därest* hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig.

Rätt till förtidspension tillkommer även försäkrad, som fyllt sextio år och som till följd av arbetslöshet uppburit ersättning från erkänd arbetslöshetskassa under den längsta tid sådan ersättning kan utgå eller uppburit kontant arbetsmarknadsstöd enligt lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd under fyrahundrafemtio dagar, därest hans möjlighet att bereda sig fortsatt inkomst genom sådant arbete

Rätt till folkpension i form av förtidspension *har* försäkrad, som fyllt sexton år och som *inte uppbär* ålderspension enligt denna lag, för tid före den månad, då han fyller sextiofem år, *om* hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig.

som han tidigare utfört eller genom annat för honom tillgängligt lämpligt arbete är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig. Rätt till förtidspension enligt vad nu sagts tillkommer försäkrad som uppburit kontant arbetsmarknadsstöd utan hinder av att stödet ej utgått under fyrahundrafemtio dagar, såvida han dessförinnan uttömt sin rätt till stöd.

Kan nedsättning av arbetsförmågan icke anses varaktig men kan den antagas bli bestående avsevärd tid, äger den försäkrade rätt till folkpension i form av sjukbidrag. Sådant bidrag skall vara begränsat till viss tid; och skall i övrigt vad som är stadgat om förtidspension enligt första stycket gälla beträffande sjukbidrag.

Kan nedsättningen av arbetsförmågan inte anses varaktig men kan den antas bli bestående avsevärd tid, har den försäkrade rätt till folkpension i form av sjukbidrag. Sådant bidrag skall vara begränsat till viss tid; och skall i övrigt vad som är föreskrivet om förtidspension enligt första stycket gälla beträffande sjukbidrag.

2 §

Försäkrad, vars förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete är, till följd av förhållande som avses i 1 §, nedsatt i sådan grad att intet eller endast en ringa del därav återstår, erhåller hel förtidspension.

Är den försäkrades arbetsförmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete nedsatt i mindre grad men likväl med avsevärt mer än hälften, utgår två tredjedelar av hel förtidspension.

I övriga fall utgives halv förtidspension.

Försäkrad, vars arbetsförmåga är nedsatt i sådan grad att intet eller endast en ringa del därav återstår, erhåller hel förtidspension.

Är den försäkrades arbetsförmåga nedsatt i mindre grad men likväl med avsevärt mer än hälften, utges två tredjedelar av hel förtidspension.

I övriga fall utges halv förtidspension.

13 kap.

1 §

Rätt till tilläggspension i form av förtidspension tillkommer enligt vad nedan sägs försäkrad, som ej åtnjuter ålderspension enligt denna lag, för tid före den månad, då han fyller sextiofem år, därest hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig samt den försäkrade äger

Rätt till tilläggspension i form av förtidspension har enligt vad nedan sägs försäkrad, som inte uppbär ålderspension enligt denna lag, för tid före den månad, då han fyller sextiofem år, om hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig samt den försäkrade skall tillgodoräknas

Nuvarande lydelse

tillgodoräkna sig pensionspoäng för tid före det år, varunder pensionsfallet inträffat. Även om nedsättning av arbetsförmågan som nyss sagts icke föreligger, skall äldre försäkrad under de närmare förutsättningar som angivas i 7 kap. 1 § andra stycket äga rätt till förtidspension, därest han är varaktigt arbetslös.

Kan nedsättning av arbetsförmågan icke anses varaktig men kan den antagas bli bestående avsevärd tid, äger den försäkrade rätt till tilläggspension i form av sjukbidrag. Sådant bidrag skall vara begränsat till viss tid; och skall i övrigt vad som är stadgat om förtidspension enligt första stycket första punkten gälla beträffande sjukbidrag.

Vad i 7 kap. 2 och 3 §§ stadgas skall äga motsvarande tillämpning beträffande förtidspension enligt detta kapitel.

Föreslagen lydelse

pensionspoäng för tid före det år, varunder pensionsfallet inträffat.

Kan nedsättningen av arbetsförmågan inte anses varaktig men kan den antas bli bestående avsevärd tid, har den försäkrade rätt till tilläggspension i form av sjukbidrag. Sådant bidrag skall vara begränsat till viss tid; och skall i övrigt vad som är föreskrivet om förtidspension enligt första stycket gälla beträffande sjukbidrag.

Vad som föreskrivs i 7 kap. 2 och 3 §§ skall tillämpas även beträffande förtidspension enligt detta kapitel.

16 kap.

7 §

Därest förmågan eller möjligheten att bereda sig inkomst genom arbete väsentligt förbättras för försäkrad som åtnjuter förtidspension, skall pensionen indragas eller minskas med hänsyn till förbättringen.

Om arbetsförmågan väsentligt förbättras för försäkrad som uppbär förtidspension, skall pensionen dras in eller minskas med hänsyn till förbättringen.

8 §³

Den som uppbär förtidspension enligt 7 kap. 1 § första stycket eller 13 kap. 1 § första stycket första meningen är skyldig att, om hans arbetsförmåga väsentligt förbättras, utan oskäligt dröjsmål göra anmälan om det hos allmän försäkringskassa. Motsvarande skall gälla den vars rätt till förtidspension grundats på varaktig arbetslöshet och den som uppbär efterlevandepension eller förmån enligt 9 kap., om förhållandena ändras så att rätten till pensionen eller förmånen påverkas. Är den försäkrade omyndig, åvilar anmälningsskyldigheten förmynda-

Den som uppbär förtidspension enligt 7 kap. 1 § eller 13 kap. 1 § är skyldig att, om hans arbetsförmåga väsentligt förbättras, utan oskäligt dröjsmål göra anmälan om det hos allmän försäkringskassa. Motsvarande skall gälla den som uppbär efterlevandepension eller förmån enligt 9 kap., om förhållandena ändras så att rätten till pensionen eller förmånen påverkas. Är den försäkrade omyndig, åvilar anmälningsskyldigheten förmyndaren. Om den försäkrade har en god man eller förvaltare enligt föräldrabalken, har denne motsvarande skyl-

³ Nuvarande lydelse enligt 1988:1327.

ren. Om den försäkrade har en god man eller förvaltare enligt föräldrabalken, har denne motsvarande skyldighet att göra anmälan, om det kan anses ingå i uppdraget.

dighet att göra anmälan, om det kan anses ingå i uppdraget.

Underlåts anmälan som avses i första stycket utan giltigt skäl, får pensionen eller förmånen dras in för viss tid eller tills vidare.

18 kap.
21 §⁴

En socialförsäkringsnämnd avgör frågor om rätt till

1. förtidspension *med undantag av ärenden som avses i 7 kap. 1 § andra stycket,*

1. förtidspension,

2. särskild efterlevandepension,

2. särskild efterlevandepension,

3. handikappersättning,

3. handikappersättning,

4. vårdbidrag.

4. vårdbidrag.

Socialförsäkringsnämnden avgör även frågor om rätt till förmåner enligt vad som föreskrivs i andra författningar.

Socialförsäkringsnämnden är beslutförför då minst fyra ledamöter är närvarande.

I övrigt skall vad i 8–10 §§ föreskrivs med avseende på styrelse ha motsvarande tillämpning med avseende på socialförsäkringsnämnden. Har föredraganden från beslutet avvikande mening skall denna antecknas till protokollet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1991.

2. Äldre föreskrifter i 3 kap. 5 §, 7 kap. 1 och 2 §§, 13 kap. 1 § samt 16 kap. 7 och 8 §§ gäller fortfarande i fråga om försäkrad för vilken rätten till förtidspension har inträtt före ikraftträdandet.

3. I fråga om 18 kap. 21 § gäller äldre föreskrift fortfarande beträffande frågor om rätt till förtidspension som grundar sig på varaktig arbetslöshet.

⁴ Nuvarande lydelse enligt 1988:881.

Innehållsförteckning

	Sid
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 december 1989	3
1 Förnyelse av arbetslivet	3
1.1 Inledning	3
1.2 En offensiv	4
1.2.1 Socialförsäkringssystemet	5
1.2.2 Effektivare samhällsinsatser	5
1.2.3 Arbetslivsfonden	5
1.2.4 Arbetsgivarens ansvar	6
2 Hemställan	7
3 Beslut	7

Bilaga 1 Socialdepartementet

1 Inledning	8
2 Köp av yrkesinriktade rehabiliteringstjänster	9
3 Försöksverksamhet för effektivare rehabilitering	12
4 Attitydpåverkande insatser och ökad kontrollverksamhet	14
5 Arbetsgivarinträde vid privata företag	16
6 Ytterligare nivåer i sjukpenningförsäkringen och anslutande ersättningsystem	18
7 Ersättning för resekostnad i stället för sjukpenning	20
8 Vilande förtidspension	22
9 Försäkringsskydd vid arbetsprövning och arbetsträning	24
10 Upprättade lagförslag	25
11 Specialmotivering	25
11.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring	25
11.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1976: 380) om arbets- skadeförsäkring	26
12 Hemställan	26
Bilaga 1:1 Förslag till lag om försöksverksamhet med särskild beräk- ning av sjukpenning vid arbetsgivarinträde	28
Bilaga 1:2 Förslag till lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring	29
Bilaga 1:3 Förslag till lag om ändring i lagen (1976: 380) om arbets- skadeförsäkring	32
Bilaga 1:4 Förslag till lag om ändring i lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd	33
Bilaga 1:5 Förslag till lag om ändring i lagen (1989: 225) om ersätt- ning till smittbärare	34
Bilaga 1:6 Förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)	35

Bilaga 2 Arbetsmarknadsdepartementet

1 Arbetslivsfonden	38
1.1 Inledning	38
1.2 Riktlinjer för användning av arbetslivsfondens medel	39
1.2.1 Principiella utgångspunkter	39
1.2.2 Bidrag till arbetsmiljöförbättrande åtgärder	40
1.2.3 Bidrag till rehabiliterings- och arbetsanpassningsåtgärder .	42
1.2.4 Organisationsfrågor	44
1.2.5 Arbetslivsfondens förvaltning	46
2 Aktiv rehabilitering till arbete	46

2.1 Inledning	46	Prop. 1989/90: 62
2.2 Rehabilitering till arbete	47	Innehåll
2.3 Det fortsatta arbetet med rehabiliteringsfrågorna	49	
3 Förtidspension av arbetsmarknadsskäl	50	
4 Lön i stället för pension hos Samhall	53	
5 Uppdragsverksamhet inom den yrkesinriktade rehabiliteringen	55	
6 Lönebidrag för förtidspensionerade	57	
7 Upprättade lagförslag	59	
8 Hemställan	59	
Bilaga 2:1 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:484) om arbets- miljöavgift	61	
Bilaga 2:2 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	62	